

Dieter Stöpfigeshoff

Jag vill dö klok

Liv och distansstudier –
15 studerandeporträtt

Distansutbildningsmyndigheten
Rapport 5:2002

Dieter Stöpfungeshoff

Jag vill dö klok

Liv och distansstudier –
15 studerandeporträtt

Jag vill dö klok – Liv och distansstudier – 15 studerandeporträtt
är utgiven av Distum, Distansutbildningsmyndigheten
Nybrogatan 15, 871 24 Härnösand
Tel 0611-34 95 03
www.distum.se

© Dieter Stöpfungshoff och Distum

Foto: Håkan Nordlöf (omslagsbild)
Dieter Stöpfungshoff (övriga bilder)
Grafisk form: p&p kommunikation
Original: Kristianstads Boktryckeri AB
Tryck: Kristianstads Boktryckeri AB, Kristianstad 2002

Distansutbildningsmyndigheten Rapport 2002
ISBN 91-973907-4-7

Innehåll

Förord	7
Kristina Vinsa: Allt här uppe kräver planering	11
Nila Jannok: Så bråttom är det int'	19
Katarina Granath: Stress med långsamt tempo	23
Nina Nykvist: Det borde heta närhetsstudier	31
Villmar Björkman: Jag har det från min mamma	37
Vida Ezzatpoor: Jag vill dö klok	43
Mónica Saldías: Det måste finnas en nättanke	51
Emil Numminen: Tid måste man hushålla med	57
Peter Anderberg: Universitetet i datorn	61
Astrid Ottosson: Jag ser oändligheten	69
Västerviksgruppen: Sagan om gruppen	77

Ett av Distums uppdrag är att främja användandet av IT-stödd distansutbildning inom högskolan och folkbildning. I tre rapporter ges Du som läsare möjlighet att ta del av tre olika utbildningsverkligheter. Vi hoppas att rapporterna ska fungera som inspiration inom såväl undervisning som forskning.

I ”Jag vill dö klok – Liv och distansstudier – 15 studerandeporträtt” får studenterna en chans att måla sin vardag med hundar, ungar och hem-bryggd studiemiljö.

”Vetenskaparnas visioner – elva samtal om framtidens studier och undervisning i högskolan” ger både positiva och negativa bilder av den IT-stödda distansutbildningen.

ISBN-nummer är 91-973907-3-9.

”Tänk om – om- och nytänk kring distansutbildning vid tre högskolor” skildrar deras policy- och förändringsarbete.

ISBN-nummer är 91-973907-2-0.

Härnösand i januari 2002

Ewa Magnusson
Generaldirektör

Förord

Statistiken säger oss att cirka 40 000 studerar på distans i Sverige, vilket utgör ungefär 12 procent av den totala gruppen studerande i landet. Dessa uppgifter ger en ram – volymen. Denna information är viktig bland annat för jämförelser med andra aktörer. Vi kan till exempel se att det samlade utbudet distansutbildningsplatser som ges av Sveriges 49 högskolor är jämförbart med ett stort USA-universitet som University of Phoenix. Nu sker i Sverige en ordentlig satsning med 211 miljoner kronor för att öka utbudet av nätburen distansutbildning.

Andra väl så viktiga kunskapsunderlag kräver att man använder andra metoder. Vilka människor studerar på distans? Vad har de för motiv och upplevelser? Hur gestaltas ett liv där distansstudier integreras? Det är frågor som inte låter sig besvaras i siffror. I syfte att få aktuell inblick i detta kunskapsfält lät vi en erfaren journalist, Dieter Stöpfigeshoff, ta sig an uppdraget och ges oss ”bilder”, studentporträtt. Målsättningen var att genom studien ge kött och blod till siffrorna, att konkretisera distansstudenterna som individer, deras villkor, erfarenheter och önskemål. En förhoppning var att genom närkontakt identifiera problem och problemområden för förändringsarbete och djupare studier. Denna skrift riktar sig därför till både praktiskt verksamma lärare och till forskare som finner värde i att lyssna på kunderna, målgruppen, studenterna.

Dieter som har sina rötter i Tyskland och erfarenheter som doktorand i Sverige, är sedan 1970-talet främst dokumentärfilmare. Bildseendet är centralt även i hans texter där miljöer och personer ofta skildras med ett visuellt språk. Detaljerade miljöbeskrivningar, återgivande av viktiga citat, problematisering och egna reflektioner leder tankarna till den kvalitativa forskningen och Clifford Geertz begrepp ”tät beskrivning”. Sammanhang och helheter är viktiga. Studien skall dock inte ses som en vetenskaplig studie, utan en upptäckande och grävande journalists arbete. Vi gav Dieter ett ramverk att arbeta inom. Det innehöll främst beskrivningar av studerandegrupper som den flexibla utbildningen på distans är riktad till. De

FÖRORD

som politiker och utbildningsvisionärer har pekat ut. Urval, beskrivningar och tolkningar står Dieter själv för.

Statistiken har skapat medelsvensson, men han/hon återfinns aldrig i verkliga livet – där finns bara unika människor. Vi möter i elva kapitel: Anneli, Astrid, Emil, Karin, Katarina, Kristina, Maciek, Mónica, Nila, Nina, Peter A, Peter L, Ulla, Vida och Villmar. Att reducera dem till studenter enbart är inte rättvisande. De är vuxna människor med i många fall gedigen yrkesbakgrund som ofta är osynlig för högskolan. De yrken som återfinns hos just den här urvalsgruppen är: kommunpolitiker, taxichaufför, bibliotekarie, litteraturvetare, (amatör)skådespelare, fritidspedagog, författare, ansvarig utgivare, tandsköterska, lärare, barnkulturpedagog, ekonom, speditör, arkeolog, affärsbiträde, sömmerska, doktorand och ungdomspolitiker.

Av en slump ligger intervjupersonerna åldersmässigt mycket nära den genomsnittliga distansstudenten i Sverige och Norge. Intervjupersonernas åldrar i denna studie är mellan 22 till 62 år med ett genomsnitt på 36 år. Det är enligt statistiken vanligare med kvinnor än män i distansstudier, så också i denna rapport: nio kvinnor och sex män¹.

De femton studenterna läser vitt skilda ämnen: ekonomi, samiska, kulturpedagogik, bibliotekspedagogik, psykologi, estetik, antikens kultur, religionsvetenskap, designvetenskap, genusvetenskap samt lärar- och tandhygienistutbildning på distans. Några studerar för att kvalificera sig till arbetsmarknaden, andra för att fördjupa sina perspektiv och utvecklas intellektuellt och som människor. Studenternas studiemotiv är olika – det är även lärosätenas uppläggnings av studierna.

Utbildningsutbudet ges från följande högskolor och universitet och studenterna kommer från orterna som anges inom parentes: Blekinge Tekniska Högskola i Ronneby (Ronneby), Göteborgs universitet (Göteborg), Högskolan i Borås (Götene), Högskolan i Gävle (Bollnäs, Gotland, Hultsfred, Oskarshamn, Tyresö, Vimmerby), Karlstads universitet (Vittangi), Lunds universitet (Haslö), Umeå universitet (Gällivare), samt Uppsala universitet (Göteborg, Mora, och Stockholm). Vi ser att en del studenter har mycket långt till sina kursanordnare, medan andra till och med bor i samma ort. Det är viktigt att poängtera att flexibel utbildning efterfrågas även av de som bor nära sin högskola – dels på grund av studieformen, och

---

¹ Två nya statistiska undersökningar i Sverige och Norge visar att dessa länder har liknande studentgrupper på distans. Kvinnor utgör cirka 63 procent av distansstudenterna i Norge. I Sverige är andelen kvinnor som distansstuderar 67 procent. Källor: SOFF-rapport nr 3/2000. (2001). *Fjernundervisningsprojekt på universitets- och högskolenivå, stöttat av SOFF. Kartläggning av erfaringer i perioden 1996 – 1999*. SOFF, Universitetet i Tromsø.

Hans-Olof Forsberg, (2001). *Distansutbildning 1999/2000. En studie baserad på statistiska uppgifter*. Umeå universitet, Univex.

framför allt på grund av flexibiliteten i att själv få disponera sin tid och därmed hinna med ett parallellt liv.

I artiklarna beskrivs hur de studerande hanterar studierna och sitt föräldransvar, funktionshinder, språkliga och kulturella skillnader, glesbygdsproblematik, kombinationen med ett arbete och så vidare. Gemensamt för dem alla är en stark vilja att utvecklas, lära sig, gå vidare – ibland trots ett stelbent utbildningssystem vad gäller form och innehåll.

Vi lämnar över ordet till Dieter som med sitt bildspråk säger att ”*det känns angeläget att låta livets saltvatten forsas in till universitets- och högskolevärldens mera syrefattiga vatten, så att bottensediment rivs upp, vitaliteten ökar och att sikten neråt blir klarare.*”

Trevlig läsning!

Henrik Hansson
FoU-handläggare

Carl Holmberg
FoU-handläggare

Allt här uppe kräver planering

Från Kiruna till Vittangi, där Kristina Vinsa bor, är det cirka 80 kilometer.

Efter 5 mils bilresa på Europaväg 10 mot Gällivare är jag i Svappavaara. Fabriken på höger sida, samhället på vänster sida. Vid stora T-korsningen åker jag in på riksväg 45, som leder till Vittangi och slutar i Karesuando. Snö, täta skogsridåer, snövallar, timmerbilar, snörök, fara för renar. Där Vittangiälven och Torneälven flyter samman och bildar ett långt sel ligger Vittangi.

Tandsköterskan Kristina Vinsa är en av de cirka 800 människor som bor i denna utflyttningsby. Hon är inskriven på Karlstad universitet för att på distans läsa 120 poäng på tandhygienistutbildningen.

Vittangi är en centralort i miniformat med obligatoriska Konsum, OK, ICA, apotek, post, skola, primärvård, en liten sko- och klädaffär och en större affär för sport och skotrar med tillhörande verkstad. Resten är natur. Resten är historia. För några år sen fanns det flera affärer till, en cementfabrik och två sågverk. Nu jobbar de flesta i den offentliga sektorn, i anrikningsverket i Svappavaara och i Kiruna.

– När jag för 17 år sen kom hit från Malmberget tänkte jag: ”Vad är det här?”

Men, jag fick hit min man, vi byggde hus, fick barn och nu trivs vi här. Det är snälla, trevliga människor här uppe, alla känner alla. Vi har en storartad natur med mycket skog, vatten och myrar. Det är gott om hjortron, fiske, renar, älgar, skogsfågel. Här uppe är året indelat i ”Före älgjakt” och ”Efter älgjakt”. Jag behöver inte pubar, restauranger och massor med klädaffärer. Det som finns räcker för oss.

Kristina är en av tre tandsköterskor i Vittangi och är, trots sina 17 år i tjänst, den sist anställda.

Hon känner att hennes arbetsplats inte är särskilt säker och har tidigare funderat på att utbilda sig till tandhygienist, ett yrke som har framtid i glesbygden. Men för att utbilda sig hade hon tvingats att flytta till en studieort långt från hemmet. Med ett hus, en man som reser mycket och två unga barn, är en flerårig vidareutbildning på annan ort helt otänkbar.

Från hemmet i Vittangi läser Kristina Vinsa till tandhygienist vid universitetet i Karlstad.

Ett brev från landstinget

– I februari i år fick jag ett brev från min arbetsgivare, landstinget i Norrbottens län.

Och i det brevet stod det att det skulle börja en 3-årig tandhygienistutbildning i Karlstad på distans, att man var villig att ge tjänsteledighet med full lön och att landstinget skulle stå för de nödvändiga resorna till Karlstad.

I den rådande arbetssituationen var jag bara tvungen att ta denna chans. Jag beställde hem anmälningsblanketten, pratade igenom allt med familjen, fyllde i blanketten... och när jag stod vid postlådan tvekade jag... ska jag släppa, ska jag inte släppa...

När jag till sist släppte brevet tänkte jag: ”Nu har jag förändrat mitt liv!”

Beskedet att hon blev antagen på universitetet i Karlstad förorsakade lätt panik. Kristina diskuterade mycket med sin man, sina föräldrar, sina vänner. Hon behövde stöd.

– Jag insåg ju: tar jag inte den här chansen, så kommer jag aldrig få den igen!

Bor man här uppe, är 40, så är man inte särskilt attraktiv som arbetskraft!

Vars ligger universitetet?

Kristina och en kollega från Kiruna som också kom med på utbildningen var tvungna att resa till Karlstad för ett fyra dagars introduktionsmöte. De tog flyget från Kiruna till Arlanda, där de fick vänta några timmar innan de kunde flyga vidare till Karlstad. Två tandsköterskor från renbetesland i Karlstad. ”Man är ju lite orolig. Har aldrig varit i Karlstad. Vars ligger universitetet, vilken buss går dit..? Men det var lätt att hitta, bussnätet i Karlstad var ju fantastiskt!” skrattar Kristina.

– Det var intensiva dagar därnere. Dom försökte ge så mycket information som möjligt.

Dom visade oss hur man söker på biblioteksdatorn, hur First Class fungerar. Vi delades in i grupper, fick börja lite med grupprocessen, skriva kontrakt hur vi sen ska fungera i gruppen.

Handledarna presenterade sig och ämnena. Ja, det var som sagt mycket information, men den behövdes ju. Hade bara en timme med First Class... det hade man velat ha mera om! Har ingen större datorvana. Men det löste sig hemma. Det var inte så svårt som jag först trodde.

Kristina mötte 51 studenter som ville bli tandhygienister, 50 var kvinnor.

Den enda mannen och två kvinnor har hoppat av.

Kristina bildar tillsammans med fyra andra kvinnor grupp 9, som är geografiskt samlad i Norrbotten. De andra gruppmedlemmarna kommer från Kiruna, Svappavaara, Gällivare och Boden och har olika studie- och yrkesbakgrunder.

”First trodde vi ju att vi fem även skulle kunna mötas personligen här uppe, men vi insåg snart att det var en omöjlighet. Från mig är det 2,5 mil till Svappavaara, 8 till Kiruna. 11 till Gällivare och 31 till Boden. Det är för svårt med kommunikationerna. Så det blir mycket telefon istället, utöver datorn naturligtvis!” upplyser Kristina.

Gruppen har hållit ihop bra och hjälper varandra.

Diskbänken, grushögar och olästa böcker

– Det var fruktansvärt i början! Vi skulle skriva rapporter om aktivt lärande och sökande, om etik och genus, om kultur och hälsomodeller. Jag har aldrig i mitt liv skrivit i rapportform. Vi fick en bok som beskrev hur en rapport skulle skrivas. Jag läste och läste, men kunde inte ta åt mig den informationen. Då var det tur att vi hade den 22-åriga tjejen från Boden med i gruppen. Hon visste vad det handlade om och hjälpte mig på traven. När jag väl konkret såg hur en rapport skulle se ut, ja då kunde jag också läsa boken och förstå informationen. Det är väldigt roligt att vi är så blandade i gruppen. Alla har olika erfarenheter och det är en resurs. Nu läser vi odontologi. Det är ämnen jag känner mig hemma på och då kan jag hjälpa till.

Kristina har nu kommit in i studierutinerna, skriver eller läser måndag till fredag från 8.00–14.00, ibland på kvällen mellan 22.00–24.00, när det åter är tyst i huset. Tekniken funkar.

Hon är lite rädd att datorn krånglar. Det är långt till hjälp.

Men i början var det ovant att studera i hemmiljön.

– Det var väldigt svårt att få in studievanan, att sitta och läsa och se samtidigt diskbänken svämma över... och grushögarna växa i hallen...

Det var jättesvårt. Sen insåg jag att jag måste ta det som ett jobb. När alla har lämnat huset, då börjar jag läsa. Disk, tvätt och städning tar jag itu med sen.

Jag diskuterade med min man och mina barn att alla måste ställa upp och det funkar bra.

Familjesituationen har blivit mera harmonisk nu.

Barnen är vana vid att före kl. 07.00 transporteras till dagmamma, dagis eller fritids och hämtas efter kl. 17.00. När den yngste hörde hur det ska bli tre år framöver, sa han till mig: ”Mamma, nu får jag sovmorgon och kan äta frukost hemma!”

Tolvåringen kommer nu direkt hem efter skolan. Förut gick han alltid till en kompis.

Huset här var ju tomt. Det är perfekt nu. Ja, ibland kan det kännas att jag skolkar från jobbet, när jag halv åtta sitter i morgonrock och äter frukost med barnen.

Dom därnere, vi här uppe

En gång i månaden reser Kristina och de andra i gruppen till Karlstad. Det gäller att planera vistelsen på universitetsorten väl. Boendet bereder vanligtvis inga problem, men till nästa möte i slutet på november är det väldigt svårt att få rum. Just under den tiden är det en stor mässa i Karlstad och alla hotell är fullbokade sen lång tid tillbaka. Kristina letar nu – och vi skriver den sjätte november – efter alternativ i form av bed and breakfast.

– Karlstad har inte samma utbyggda bostadsnät som till exempel Umeå

eller Härnösand, som jag har vetskap om. I Umeå får man listor med privata adresser. En väninna till mig studerar på distans i Härnösand. Där uppstår aldrig problem. Anordnar man distansutbildning och man vet att ett visst datum kommer 50 studenter resande, då måste man ju egentligen också koordinera lite med ortens andra aktiviteter. Men på universitetet hade man ingen aning om mässan.

Jag gick ut på datorn och skrev om vår belägenhet. Jag fick till svar att man inte kunde hjälpa till, att datumet var fast, att lokalerna och lärarna var bokade. Då kände jag lite att dom inte behandlade oss som vuxna människor. Vad gör dom med sina lokaler, med sina lärare, om vi inte kan komma dit... Självklart är det inte lärarna som ska ordna vårt boende, men det måste ju ändå finnas en instans på universitetet, som vet att 50 distansstudenter kommer.

Kristina använder i sina berättelser om Karlstad gärna ”dom”.

Omedvetet har det smugit in sig en distansering, ett utanförskap som markerar ett mentalt avstånd. Jag frågar efter andra initiala förtret och erfar att Kristina har stora problem att skaffa de böcker som är angivna på litteraturlistan.

– Vi får listan en vecka i förväg. Det är då rent av omöjligt att få böckerna i tid när man bor här uppe. Närmaste Akadembokhandel är i Umeå, närmaste universitetsbibliotek i Luleå, närmaste stadsbibliotek i Kiruna. Här i Vittangi har vi bara ett litet skolbibliotek, som ordnar fjärrlån. Med det kan ta upp till tre veckor. Alltså... jag behöver listan minst tre veckor i förväg, annars klaffar det inte. Tänk bara: sist väntade jag på en bok, som skulle komma med bokbussen. Men bussen kom inte. Bokbusschauffören var en vecka på älgjakt.

Dom har inget begrepp därnere hur vi har det häruppe! Jag tycker att jag inte ska bli lidande i mina distansstudier på grund av att jag råkar bo i Vittangi och att busschauffören är på älgjakt.

Det är helt annorlunda i Härnösand till exempel. Där får studenter hem litteraturlistan i god tid och när de kommer till sina träffar, så finns böckerna i bokhandeln och på biblioteket i tillräckligt antal. Karlstad borde ju lära sig, hur andra ordnar dom här praktiska detaljerna, som kan ställa till så stora problem.

– Andra problem, Kristina... när vi nu är inne på minussidan?

– Överlag är jag ju jättenöjd med kursen och gruppen, men det är klart, det finns onödiga irritationsmoment, som kanske har att göra med att allting är så nytt med distansutbildningen ... men å andra sidan måste kursanordnare ta åt sig kritik...

– Och det gjorde dom inte?

– Nej! Vi har diskuterat litteraturfrågan via mail med handledarna och sen i grupprummet.

ALLT HÄR UPPE KRÄVER PLANERING

Vi har träffats och i klartext sagt att vi måste ha litteraturlistan minst tre veckor i förväg. Ingen förändring! En vecka före nästa kursmoment kom litteraturlistan. Dom har inte lyssnat på oss alls. Dom verkar inte förstå problemen för oss här uppe, inte fatta att Sverige är avlångt och att allt här uppe kräver planering, inte bara studierna, utan livet!

– Besviken?!

– Joo.. jag ska ju inte sitta i Vittangi i dagar och ordna och fixa böcker i stället för att studera, som jag får betalt för. Jag spiller värdefull tid.

– Nåt mer?

– Nu låter jag gnällig kanske, men... på våren ska vi praktisera på en klinik, antingen i Karlstad eller Örebro. I välkommbrevet stod det 5 veckor och nu plötsligen informeras vi att praktiktiden är 10 veckor, det dubbla alltså!

Då har vi alltså redan pratat med familjen, planerat lite löst med barnpassning...

Många i kursen är ensamstående mammor. Dom var ju alldeles ställda! Hur ska det gå?

Vi har ett programråd, där vi kan ta upp positiva och negativa saker.

Vi tog upp praktikfrågan och sa att vi åtminstone måste ha en termins planering i förväg.

Ska jag studera på distans så vill jag gärna få veta när jag ska ner, var jag ska vara och hur länge jag blir borta.

– Rimliga krav, tycker jag. Ändrade man?

– Inte antal veckor. Det blir 10. Man flyttade tidpunkten lite.

– Din reaktion?

– Jag tycker nog att dom ser oss som elever, inte som vuxna människor mitt i livet.

Känner mig lite förpassad till min egen skoltid.

Kristina har sitt mål i sikte och ser i det stora hela positivt på kursen. Hon berömmar lärarnas och handledarnas ämneskompetens och kursuppläggningsen via First Class.

Gruppen arbetar bra ihop och första grupparbetet blev bra. Så även hennes första individuella tentamen över nätet.

– Bara dom här första veckorna har jag vuxit. Läst saker som jag inte hade gjort annars.

Etik och moral är ju inte precis det man läser efter jobbet. Jag har fått ett annat perspektiv på tillvaron, djupare. Man tänker kanske lite längre nu. Ett steg framåt åt ett annat håll.

Man har ju bara jobbat och jobbat... stått och stampat i 17 år... Nu träffar jag andra människor, läser andra ämnen...läser på universitetsnivå!! Det har jag aldrig gjort förut.

Det är ju riktigt kul!

PS

När jag den andra januari 2002 sände artikeln till Kristina via e-post för genomläsning fick jag samma dag följande rader:

– Hej och God fortsättning.

Jag har läst igenom och det kändes bra. Kritiken mot lärarna och deras planering var befogad vid intervjutillfället. Nu har de tagit åt sig kritik efter att vi gjort utvärdering av de första tio poängen.

Litteraturlistorna kommer ut minst tre veckor i förväg. /.../...praktiktid... vi har istället blivit indelade i fyra grupper. Mina veckor under våren i Karlstad blir v. 8–10, 11–13, 14,15. På det sättet blir det lättare för mig att planera med hem och barn.

/.../ Jag trivs ännu och kontakten med lärarna över nätet känns bra. Vi har nog alla haft en ”inkörningsperiod”.

Hälsningar

Kristina

Så bråttom är det int'!

”Vi är inte så många samer här uppe och det gör att rätt många samer känner till nån Jannok, eller hört talas om en!” berättar Nila Jannok, när jag träffar honom i Kiruna, dit Umeå universitet har förlagt en intensiv studievecka i distanskursen ”Nordsamiska A”.

– Jag är uppväxt i Gällivare. Där är min far byggnadsingenjör. Min mor jobbar som EU-handläggare i sametinget och veckopendlar till Kiruna. Många i släkten är fortfarande renskötare. Jag har vuxit upp med renskötsel, och så sent som förra veckan ringde moster och frågade, om jag kunde hjälpa till vid höst/vinterflytt. Jag var då på ett samiskt ungdomsmöte i Röros och sa till moster: ”Har Du bara ett par skor åt mig, så kan jag nog kliva av bussen!” Jag är inte rädd för att ta initiativ. Jag åker dit näsan pekar, med rygsäcken på ryggen.

Nilä är född 1979, har läst naturvetenskapliga programmet på gymnasiet i Gällivare och efter ett sabbatsår skrev han in sig vid Luleå tekniska universitet, där han nu har genomfört halva sin studiegång till dataingenjör. ”Jag gör saker ordentligt, kan inte lämna nåt ogjort efter mig. Så jag har ingen rest kvar, när jag nu tar ett år ledigt från studierna i Luleå!” kommenterar Nila och vill sen gärna berätta om sin plan:

– Som färdig ingenjör borde jag kunna jobba varifrån jag vill. All den teknik som vi i dag har gör det möjligt. Man behöver inte jobba fast från ett kontor på ett visst ställe, på en viss dag, på vissa tider. Man skulle kunna jobba hemifrån, helt flexibelt och sköta sitt arbetsliv på distans. Jag håller på att skaffa mig sådana kunskaper, ett sånt jobb, så att jag kan förverkliga min plan. Jag vill ha friheten att välja. Vill jag en solig morgon i april åka skidor, så vill jag kunna göra det utan att någon klagar att jag kommer för sent. Jag vill ha valmöjligheten.

– Vill du hjälpa moster och sköta renar en vecka, så vill du kunna göra det...?

– Jo, så är det. Renskötseln ligger mig varmt om hjärtat. Jag skulle aldrig kunna bryta ifrån det helt! Fast jag kan tänka mig jobba några år i Sydsverige, så har jag stor lust att sen bo kvar här uppe i Sápmi, i Samelandet.

Samiska på distans blev Nila Jannoks val under studieuppehållet i ingenjörsutbildningen.

Liknelsen om nyckeln

Efter två intensiva studieår i Luleå bestämde sig alltså Nila för att göra ett uppehåll i sin tekniska utbildning. Han sökte ett praktikarbete i en fabrik i Tromsö, fick det inte, stannade kvar där och tog, flexibel som han är, ett jobb på ett dagis. Samtidigt ville han hålla på med nånting mer och fick syn på distanskursen i nordsamiska, som anordnades av institutionen för arkeologi och samiska studier i Umeå.

– En kurs på halvfart skulle man väl ha tid med, tänkte jag. Nån gång under min levnadstid ville jag ju läsa samiska... lika bra att göra det nu! Grammatik och litteratur på universitetsnivå, 20 poäng... det är nog en bra merit när man söker jobb.

Nila understryker åter sin vilja att hitta en flexibel form för sitt kommande arbetsliv.

”Jag behöver egentligen bara min dator för att till exempel programmera och ta uppdrag, där samiska språket är efterfrågat” svärmar Nila och klär sina tankar om valmöjligheten i en vacker liknelse: ”Jag behöver inte öppna en dörr, fast jag har nyckeln. Har jag nyckeln, så har jag möjligheten att öppna dörren och välja, om jag vill gå igenom den eller inte!”

Det låter säkert lika vackert och moget på nordsamiska. Undrar om en jämnårig student i Stockholm, Uppsala eller Karlstad skulle ha kunnat eller velat uttrycka sig så?

Nåja, mer om Nilas distansstudier: Nu i Kiruna följer han och nio andra studenter litteraturlektioner. Tre av dessa studenter är yngre än Nila och läser för första gången.

Fem är ”äldre damer”, en är renskötare. Han berömmar den kvinnliga läraren, som har metoder för att bryta den blyga tystnaden och för att få igång en diskussion, en pedagogisk, didaktisk färdighet, som Nila många gånger saknade hos lärarna vid Luleå tekniska universitet. ”Det finns föreläsare som är jätteduktiga i sitt ämne, men dom är väldigt dåliga pedagogiskt sett. Dom kan helt enkelt inte lära ut. Så var det också många gånger på gymnasiet. Man måste ju ändå kräva att dom kan förklara på ett förståeligt sätt! markerar Nila.

Nätmetaforen

Vad får nu en teknolog ut av sina humanistiska studier?

Nila svarar åter med en vacker metafor, för att använda mig av en term,

som han säkerligen måste bekanta sig med under hans litteraturstudier:

– Det känns just nu att det samiska är mycket viktigare än det tekniska.

Just nu läser vi samisk litteratur från 1600-talet. Man ser skeenden i det stora samhället.

Man kan sätta saker på plats, upptäcka större sammanhang och paralleller.

Ju mer man lär sig om sånt, ju mer blir det som ett stort nät, där allt är knutit samman till varann! Det tycker jag är häftigt!

Men pragmatikern i Nila undersöker även skeenden på arbetsmarknaden.

”Det sprutas ju ut civilingenjörer...men vad det gäller samiska, så är det inte så väldigt många. Jag ser kombinationen som ett stort trappsteg!” fastslår han.

– Kommer Du fortsätta med samiska B och C kanske... på distans?

– Inte alls omöjligt... får se hur allt går. Först ska jag nästa höst fortsätta i Luleå, läsa färdigt till civilingenjör. Där ska jag nog också läsa lite ekonomi och juridik, parallellt...

– På distans?

– Det behövs nog inte, det finns sådana kurser där.

Nilas distanskurs i samiska hör inte till de mest trendiga kurserna på marknaden.

Dess pedagogiska struktur består av en introducerande förstaträff på två dagar i Umeå.

Deltagarna får all den nödvändiga informationen som krävs för att sen studera mer eller mindre på egen hand via ett antal telebildkonferenser, via nätet samt via lärarledda lektioner som varar en vecka. Det icke trendiga får sin kompensation genom beprövad funktionalitet.

Kursen fungerar bra, Nila och hans studiekamrater verkar i stor utsträckning belåtna.

– En sån distanskurs passar ju väldigt många här uppe, där allt har med distans, avstånd att göra. Bara här från Kiruna till Umeå är det över 600 km. Har man ett jobb här, så är det inte så enkelt att ge sig iväg till studier... Vill jag vara med på videokonferensen, så finns den i Gällivare, Kiruna och Karesuando.

Telebildföreläsningen är utlagd exakt en timme. Den fungerar bra, läraren kan mediet, vet om sin begränsade anteckningsyta och är öppen för frågor. När timmen har gått, släcks uppkopplingen. ”Det kan vara mitt i en förklaring... och det är ju inte bra! Läraren borde ju ha möjlighet att avsluta ordentligt!” anmärker Nila.

Måste piska sig själv

När vi i vårt samtal tar upp andra intryck och erfarenheter, så lovordar Nila informationen från Umeå. Han vet vad han ska läsa, när han ska ha tenta, vet ramarna, får raka besked.

SÅ BRÅTTOM ÄR DET INT'!

Pappersvägen eller över nätet. Således över Samenet, men även över Internet till kursens hemsida.

– Sen bygger det på eget ansvar! Det är tuffare än jag trodde. Halvfart låter väldigt sakta.

Egentligen skulle jag ju ha hälften så mycket att göra som i Luleå, där det mesta var mer eller mindre lektionsbundet. Hängde man med där, så gick det bra.

Här måste jag nu läsa hemma, och det tar mycket mera tid än vad jag trodde.

Man är ovan! Det kräver disciplin. Det är ingen annan än jag som kan piska mig!

Och sen är ju ingenting serverat. I Luleå var det ingen match att skaffa böcker.

Nu måste man ringa, beställa, vänta...man måste ta sig i kragen. Överlag, tror jag, att man måste vara ambitiös och ha egen drivkraft, när man läser ett ämne på distans.

Under de få månaderna Nila har läst sitt nya ämne kände han ingen anledning att kommunicera över nätet, varken till Umeå eller till studiekamraterna. ”Jag har många vänner, som har läst samiska. I första hand frågar jag dom. Men klart, får jag inga svar där, så kommer jag att använda nätet! Det är en bra backup!” upplyser han.

– Känner Du att Du gjorde rätt att göra uppehåll i Luleå för att studera på distans ett tag?

– Jojo..., hade jag fortsatt i Luleå, då hade jag tagit examen vid 25.

Jag får pension vid 65. Däremellan ska jag jobba... det är 40 år, pustar han.

Så bråttom är det ju int'!

Jag tror, jag hinner nog jobba tillräckligt i mitt liv!

Vi tittar genom hotell Ferrums foajéfönster. Det är seneftermiddag. Mörkt.

Det snöar. Ser kallt ut. Stålverket ångar i det gula ljuset. Ett tåg glider förbi.

När jag den dagen kom till Kiruna, så var jag tvungen att köpa ett par varma handskar.

Det var -17! Gävle hade säkert +10!

– Och här uppe vill du leva?

– Joo, helst!

Stress med långsamt tempo

Bibliotekarien Katarina Granath lotsar mig genom Nordiska Folkhögskolans smakfullt utsmyckade korridorer. Vi möts av elever och kollegor. Där i Kungälv blir jag indragen i en atmosfär av pedagogisk direktkontakt, fysisk gruppdynamik och en vänlig, öppen närhet. Vi sätter oss i skolans väl-fyllda och studieombonade bibliotek, ett nav i den pedagogiska verksamheten, ett kunskapscentrum som Katarina Granath ömt vårdar.

I närhetens mitt ska vi prata distansstudier, Katarinas 10-poängskurs ”Biblioteket som pedagogisk resurs” vid Uppsala universitet.

– Förra året dök det upp en distanskurs som var skraddarsydd för bibliotekarer från olika bibliotekstyper. Den skulle fokusera bibliotekariens pedagogiska roll med hänsyn till användarutbildning. Det var precis vad jag behövde.

Bibliotekariens arbetssituation förändras ju nu i snabb takt med bibliotekens nya, mera pedagogiska roll i samhället.

Katarina anmälde sig till den nationella distanskursen som ges i samarbete mellan universitetet Lund, Umeå och Uppsala.

Institutionen för ABM (Arkiv, Bild, Musik), estetik och kulturstudier i Uppsala annonserar:

Kursen är helt Internetbaserad med en introduktionsträff i början.

En stor del av kursmaterialet finns tillgängligt online.

Studieuppgifter i form av övningar och PBL-fall ingår i varje kursmoment. Kontakt med lärare och studiekamrater sker främst via e-post och elektroniska konferenser.

Deltagarna måste ha tillgång till Internetansluten dator och e-post.

Den datavana bibliotekarien från Kungälv var nu inskriven i Nordens äldsta universitet, i en av Uppsala universitets 1 200 fristående kurser, varav 106 är utannonserade under studieformen flexibel/distans.

Hon blev en av totalt 36 000 studenter och bidrog med sin anmälan till en omsättning av 3,6 miljarder kronor. Vid ett tvådagars introduktionsmöte kom hon i kontakt med några av de 3 300 lärare och forskare som är engagerade:

Katarina Granath är bibliotekarien som vill se sig som en pedagogisk resurs.

– Det var den första och enda träffen. Det var lite dråpligt. Alla vi som var där var yrkesarbetande, vana att åka på konferenser, vana att bli omhändertagna... med en kopp kaffe när man kommer... Men inget sånt! Man kastades tillbaka till en studenttillvaro.

Plötsligen skulle man ha en massa enkronor med sig för att stoppa i kaffeautomaten. Man skulle betala 18,50 kr för stenciler. Småpengar hade vi ju inte med oss. Ingen hade tänkt på lunch. Jag vet inte vad vi hade föreställt oss... trodde väl att vi skulle bli bjudna...

Det var en chock. Åter till studentlivet.

Det gäller att vara lyhörd

Vad som gäller för Katarina Granath gäller för de flesta: arbetslivet är i ständig förändring och kräver fortlöpande ny kompetens.

Universitet och högskolor måste vara istånd att se den allt snabbare processen och i tid bereda den för samhället nödvändiga kunskapen med hjälp av studieformer, som möter studenternas, det vill säga beställarnas, kundernas villkor och krav.

Katarinas lustiga berättelse av introduktionsmötets upptakt ger vid hand, att ett universitet borde uppträda med social fantasi. 45-åriga bibliotekarier, med ett rikt arbetsliv och långa studier bakom sig är andra studiekonsumenter än nykläckta studenter i 20-årsåldern. Några koppar kaffe skulle inte spränga budgeten, men definitivt öka goodwill.

Och det insåg kursarrangörerna: redan vid nästa kurs fick distansstudenterna både kaffe och tid att äta lunch. Det gäller att vara lyhörd och förändringsbenägen.

En bra 1:a träff

– Vi behövde inte presentera oss. Det tyckte jag var bra. Vi bibliotekarier är en talför samling. Alla pratade om sig och sitt, och efter två dagar hade vi en skriftlig presentation med foto av oss alla, inlagt på konferenssystemet. Det hade jag sen stor nytta av under hela kursen. Jaja... hon från Piteå... han från Lund. Vem var nu Monika...? Det blev personligare!

Katarina träffade under dessa två introduktionsdagar sin handledare, lärarna, fick pröva på tekniken, testa konferenssystemet, lyssna på en bra föreläsning om PBL-metoden.

Man bildade olika studiegrupper. Katarina kom i skolbiblioteksgruppen. Varje grupp utarbetade ett gruppkontrakt som styrredskap för de kommande distansstudierna.

”Det var också mycket bra. Då visste vi, hur vi skulle bete oss under kursens gång” betonar Katarina. De kom bland annat överens att man skulle titta i konferensen 2 gånger per vecka. Det visade sig dock att det var alldeles för litet. Man utsåg även så kallade learning partners. Katarinas learning partner kom från ett forskningsbibliotek. Deras kontakt utvecklades till en mycket givande och framåtsträvande dialog under kursen.

– Facit av dessa dagar: ja, jag hade tydliga bilder av handledaren, av lärarna.

Det var viktigt att se, så här är dom som personer...det hade man med sig under hela kursen.

Kursen jobbade ju mycket med en aktiv/passiv-pedagogik. Hade vi inte berört detta och inte lärt känna handledaren och lärarna, så hade vi nog under kursen kunnat bilda oss den uppfattningen, att dom inte var intresserade av oss... då hade vi inte förstått att det var frågan om en pedagogisk

modell. Vi uppmanades också att med hjälp av en loggbok göra kontinuerliga anteckningar under kursen.

Några veckor efter introduktionen i Uppsala skriver Katarina i sin loggbok:

Det är mera hopplöst än jag trodde det skulle vara att sitta på jobbet med mina kurstankar. Jobbet och knackningar på dörren tar över. Något lättare att jobba hemma. Vem var det jag pratade med alldeles nyss om hur oerhört hotfullt det är när kvinnor stänger av omvärlden och koncentrerar sig på en uppgift.

Författaren Ingalill Andreasson var det. Hon fick stå med skrivmaskinen i köket för att alltid vara tillgänglig för barnen. Äktenskapet sprack ändå.

Ändå går jag och tänker på kursen hela tiden, känner stor lust att ägna mig åt den. Det är roligt.

En virtuell öl

Katarina har en fil. kand. i litteratur- och konstvetenskap och läste till bibliotekarie.

Hon minns sina campus-studier för över 20 år sen:

– Det var en period med väldigt mycket grupparbeten, det var den pedagogiska trenden då. Man skulle utvecklas i grupper. Men vi var inte mogna för det arbetssättet.

Det var nytt, både för lärarna och oss studenter. Det blev mycket plugg, korvstoppning och sedvanliga tentor, där man välte ut allt man har stoppat i sig.

När nu Katarina åter studerar, är arbetet i grupp kvar, men nu helt nätbaserat, förlagt till ett konferenssystem på nätet, i vilket studenter umgås och arbetar. Det består av en cafédel, som är en allmän mötesplats för diskussion av mera generella och sociala frågor, som även kan besökas av handledaren. I gruppkonferensdelen kommunicerar gruppmedlemmarna under hela studiegången. Det är här lärandet sker med allt vad det innebär: problemformulering, undersökning och forskning, idéutbyte, lösningsförsök och slutligen författande av den vetenskapliga rapporten, gruppens akademiska arbete: provet.

– Vi är alla yrkesarbetande bibliotekarier, vana att ta saker i egna händer. Vi tipsade varandra, var väldigt generösa. Klart man kunde se olika roller i gruppen. Den som var tillbakadragen på vårt möte i Uppsala, var även tillbakadragen i konferensen. Den som pratade mycket där, pratade också mycket här. Jag kan inte säga att vår nätgrupp skilde sig från en vanlig grupp.

Katarina skriver i sin loggbok:

En mycket energisk grupp. Vi ville jobba ganska informellt. Jag oroar mig för att vi inte kunnat fånga upp de lite mer avlägsna gruppmedlemmarna, kanske har några slutat på grund av vår entusiasm. Jag har funderat över mig själv i gruppen och över de andra gruppmedlemmarna, hur vi har varit. Har för första gången tänkt så strukturerat på mig själv som gruppmedlem.

/.../

Distansundervisning gör att de snabbaste i gruppen driver på, annars brukar det ju vara den svagaste länken som avgör. Här blir det på nåt sätt tvärt om. Skulle någon skicka in en färdig uppsats efter en halv vecka, skulle resten känna sig tvingade att göra det också...

Gruppen hade ingen ordförande. Det ökade, enligt Katarina, delaktigheten i grupparbetet.

Hon lovordar handledaren, som ofta var inne i konferensen med råd och dåd, med uppmuntrningar. Handledaren har en viktig roll för att den nätbaserade undervisningen ska fungera. "Handledaren har tänkt på oss som yrkesarbetande vilket ger en extra dimension och egentligen tror jag det är en förutsättning för att man skall kunna läsa och jobba samtidigt" betonar Katarina. Man kommunicerade även mycket med lärarna.

– Vi fattade att lärarna inte var som dom gamla från förr. Nu var de mera handledare, som jobbade mycket med det här aktivt/passivt. När dom trädde tillbaka, så var det ett medel att aktivera gruppen.

I loggboken står att läsa:

Har tänkt på min learning partner men inte mäktat att ta kontakt.

Jobbet kräver oerhört mycket just nu. Jag är inne i klasserna ofta jämfört med tidigare och det, liksom kursen är jätteroligt. Har också blivit mera kritisk mot en del av lärarna, tror jag.

/.../ Det är skillnad mellan de jag kallar läromedelslärarna och de andra duktiga, duktiga pedagogerna.

– Jag har nog aldrig läst eller engagerat mig så mycket som på den kursen. Studiekamraterna tipsade hela tiden: Läs det, läs det! Jag gjorde även intervjuer över nätet. Det var oerhört intensivt! Sen var det bra att vi kunde skicka iväg halvfärdiga dokument över konferenssystemet, så att alla i gruppen kunde läsa och kommentera dem.

Det blev oerhört hetsigt på slutet, vi höll på in i det sista, innan vi lämnade vår uppgift.

Då kändes det att vi satt i samma rum. Jag levde formligen med denna kurs. Jag saknade ingen gemensam fikarpaus. Vi kunde ändå skoja och avsluta med: "Nu tar vi en virtuell öl! Skål allihopa!"

Måste vara lustfyllt

Ett heltidsjobb som Katarinas kräver vakna sinnen, kraft och tid. När resorna från bostadsorten Göteborg och familje- och fritidslivet läggs till, så är den moderna yrkeskvinnan till fullo engagerad och har egentligen inte mycket utrymme kvar för vidareutbildning.

Och ändå läser Katarina på distans, brinner för sin kompetensutveckling. Att låta livet åka dubbelspårigt under en kortare tid inverkar på yrkes- och familjelivet. Arbetsgivaren måste ha förståelse för den temporära merrinsatsen och vara beredd att kompensera via till exempel komptid. Familjen ska i hög grad vara införstådd med den ansträngande situationen och vara beredd att stödja och underlätta. Den studerande själv måste med all säkerhet ändra livsrytm, dagliga rutiner och lära sig konsten att komprimera tiden ännu mera och stå ut med, att i samband med sin asynkrona tidsförbrukning även vara delvis asocial.

Katarina skriver i loggboken:

Har gjort detta på arbetstid till stor del vilket varit mycket bra. Det har inte betytt att jag studerat på jobbet utan mest hemma, men jag kan ta komplodigt i efterhand. Så det har varit intensivt, lindrigt talat. /.../

Jag har drömt om PBL och pedagogik på nätterna. Drömt om kurslitteraturen och streckkoderna!!! /.../

Jag är supertrött, fattar inte hur jag orkade såhär i efterhand.

Datorm hemma har fått virus och jag kan inte e-posta till handledaren, loggboken blir försenad.

Katarina menar bestämt att studierna måste vara intressanta, roliga och ge mycket.

”Det gäller att det hela blir lustfyllt, annars släpper man det!” fastslår hon.

– Man är uppe i kursen och vill prata om den hela tiden. Jag var väldigt fokuserad på kursen. Totalt! Här på skolan var jag ganska odräglig en period, pratade bara pedagogik, frågade lärarna hur dom jobbade, vad dom hade för metoder. Måste ge en eloge till ett fantastiskt lärarkollegium. Lärarna har gett mig tillfälle att auskultera och att ställa frågor kring pedagogiken. Det har gett min fortbildning ytterligare en dimension.

Diskuterade även mycket hemma. Min sambo har jobbat länge som lärare, men han menade att PBL var rena nyset. Jag tyckte att han var väldigt gammaldags. Hemma uppstod andra smålskna diskussioner om pedagogiska metoder. Pratade också ofta med min syster, som är studerande på Komvux. Där hon läser arbetar man efter en hel annan pedagogik. Vi kunde jämföra. På nåt sätt vävde jag ihop mitt praktiska jobb med den kursen jag gick. På biblioteket pratade jag hemskt mycket om den.

Facit

Katarina betonar att hon har direkt nytta av kursen, både på Folkhögskolans bibliotek och på Kungälv's folkbibliotek, ett integrerat folk- och gymnasiebibliotek, där hon i det omfattande projektet "Bibliotek som studieverkstad" kan överföra mycket av det hon lärde sig, nämligen att arbeta med distansutbildningar, att omsätta sina tankar om handledarskap till praktik och att jobba med tekniksUPPORT.

Katarina sitter i projektets ledningsgrupp.

I loggboken och inför mikrofonen har Katarina punktat några intryck och erfarenheter från sin distanskurs, som avslutningsvis sammanvävs:

Distansundervisning. Har varit roligt och spännande. Jag gör gärna om det. Den som anordnar måste tänka distans. Det är inget vid sidan om jobb. Tanken har slagit mig, hittar jag nåt som är bra och spännande upplagt, så behöver jag inte läsa i Sverige. Kan läsa varsomhelst. Det är människor som möts på nätet.

Nätet har speciella förutsättningar, kan begränsa. Det måste man tänka på från utbildarhåll.

Distans sparar nog inte personal, snarare får man sätta in en handledare extra.

Syftet kan aldrig vara att spara. Man ska tänka på pedagogiken. Det är det viktigaste. En bättre ekonomi kan bli en effekt, men är inte huvudsyftet.

PBL. Jag har nog blivit PBL-frälst.

Tekniken. Jag tycker att det har varit ganska bra. Vårt konfererande fungerade utmärkt. Mitt enda önskemål är att chatten borde fungera. Måste fungera "hemma" till 100 procent. Det är hur stressigt som helst att inte komma fram, kunna titta i konferensen och så vidare.

Träffas. Att träffas är viktigt. Det är en svår uppgift att jobba enbart på distans.

Ändå har det gått märkvärdigt bra. Men om jag tänker mig framtida arbetsliv så är det mycket i samtalet som saknas när man befinner sig på nätet.

Att träffas på riktigt ger större effektivitet och snabbhet, mindre störningar.

Det är trots allt inte så att det virtuella är det samma som det verkliga.

Handledaren. Haft bra kontakt med dom. Funktionen är absolut nödvändig, annars skulle man känna sig utkastad. Det måste finnas någon som fogar samman, som står för det sociala, praktiska, tar emot klagomål, utvärderar. Jätte viktig funktion.

Läraren. Lärarrollen är en annan. Mera åt handledarhållet. Lärarna inte lika ofta i konferenssystemet som handledaren. Man frågar sig ibland: "Har dom försvunnit?" Viktigt att lärarna meddelar sig, till exempel när de måste vara hemma med sjukt barn.

Gruppkontrakt. Tveksam hur vi lyckades. Jag tyckte inte blanketten var bra från början. Vissa frågor berörde oss, andra inte. Men hur gör man? Kanske skulle man ännu tydligare påpeka att man bör välja sekreterare och ordförande och att kontraktet är mycket viktigt. Jag tror att alla får problem just i och med att vi inte ses. Det är ursvårt att diskutera former och gruppprocesser på distans. Omöjligt?

Det borde heta närhetsstudier

”Det är viktigt att hitta ett sätt att leva, som inte förkrymper livet” sa Nina Nykvist i början av vårt samtal, som alltmer utvecklade sig till en filosofisk, pedagogisk diskurs.

Nina är finlandssvenska, lever för språkets skull hellre i Sverige än i Finland och är glad att ha rötter i båda länderna. Nina har utbildat sig i Finland till förskolelärare och har i Sverige läst barnkultur, konstvetenskap och bildpsykoterapi för barn. Hon jobbar dels på Kulturskolan, dels på Folkbiblioteket i Solna och läser efter ett studieuppehåll på tio år sin andra termin på distanskursen ”Biblioteket som pedagogisk resurs”, alltså den kurs som Katarina Granath gick året innan. (*se förra artikeln*)

När jag fick kontakt med både Nina och Katarina via Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier i Uppsala, fångades jag av bådats intensitet och djup och bestämde mig att låta båda två komma till tals. Katarina Granath har gett oss en intensiv och komplex bild av sina erfarenheter med denna kurs. Det sagda och formgivna skall inte plagieras.

Nina Nykvists sätt att reflektera och argumentera och spontant reagera om traditionell och nätbaserad pedagogik med angränsande teman lockar till en lexikalisk uppställning, stundvis i elliptisk form.

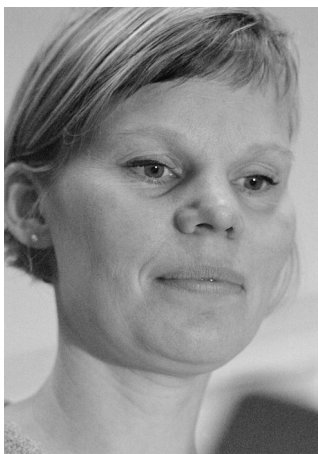
Campusstudier

De flesta erfarenheter har jag från Stockholms universitet på Frescatiområdet.

Tyckte väldigt illa om byggnaderna. Ful arkitektur. Trängsel överallt. Undermåliga studielokaler med dålig ventilation. Man blev snabbt trött. För stora grupper.

En av tio lärare var fantastiskt att lyssna på. Dom andra ville nästan inte vara där, ville kanske hellre forska än att undervisa. Det måste märkas att man talar från hjärtat, att man vill förmedla nånting angeläget och att man tycker om sin publik. Som student på ett universitet måste jag kräva att läraren kan mycket mer än jag, och att han/hon brinner för sitt ämne. Proven var väldigt schematiska: först läsa och läsa. Sen skriva av sig. För lite ut-

Distansstudier är nära studier tycker Nina Nykvist.

vecklande! Det fattas problembaserade lösningar. Jag har våndats att skriva min uppsats. Den har egentligen bara två läsare: Läraren och studenten. Sen arkiveras den, så att ingen annan nånsin kommer att läsa den. Jag kan inte se vitsen med det!

Fick många aha-upplevelser av andra studenter och minns fortfarande vad vissa sa, men gruppens gemensamma erfarenheter nyttjades inte pedagogiskt.

Chatten

I början lite förvirrande, eftersom kurschatten inte fungerade särskilt bra. Sen, när vi skaffade, på eget initiativ, ICQ, blev det översiktligare och mycket roligare. Nu kan man verkligen samtala, ja till och med prata i munnen på varandra. Då allt är så tekniskt och platt, måste man liva upp det. Humorn, som kanske är den kortaste vägen mellan två människor, sätter fart och ger färg. En i gruppen kommer ofta med korta, lite sura, buffliga men samtidigt lustiga kommentarer. Det ger energi!

Distans

Nätbaserad undervisning är flexibel och lättillgänglig var än i livet man befinner sig.

Den är tidsbesparande och det är väldigt viktigt i dag. Tiden upplöses och avståndet försvinner. Den nya tekniken tillåter att fler och fler jobbar hemifrån. Den borde även tillåta att allt fler studerar hemifrån. Det skulle ge mera tid för barn, familj och annat som är viktigt i livet. Studieförmen lämpar sig att studera och samtidigt arbeta. Mindre studielån. Mindre beroende av pengar. Ekonomin skall inte vara ett hinder att läsa.

Man läser via nätet och lär sig samtidigt nätet.

Del av det livslånga lärandet. Kanske särskilt lämpad för yrkesverksamma människor. Nätet ger mig närhet till min egen lust att lära, till den plats jag helst vill vistas i.

Närhet till den gruppen, till de människor som jag läser tillsammans med.

Kontinuerlig närhet till mitt arbete, mina kollegor. Närhet till kunskap.

Efter mina positiva erfarenheter borde distansstudier heta närhetsstudier.

E-post

Handlar om snabb kommunikation. Tittar ofta på e-post och svarar snabbt. Att skriva e-post är på nåt sätt ett skrivet telefonsamtal. Skillnaden är att

det får ligga tills adressaten kan eller vill svara. E-post handlar om kommunikation, inte att vara välformulerad.

Gruppen

Vi var åtta studenter i vår nätgrupp. Kanske lite för stor grupp. Det uppstod förvirring vid chatten. Upplever att man nästan har bättre kontakt över nätet, än vad vi skulle ha haft om vi var tillsammans. På nätet måste man gå rakt på sak. Det handlar i stort sett bara om ämnet. All tjafs kring saker faller. Inget spel för gallerier. Ingen dupering. Det är naknare. Som i en bastu. Där syns inte uniformerna. Man blir mera jämlik. Vi umgicks via chatten, konferenssystemet och e-post. Jag tror det är viktigt att man i början träffas ordentligt. Hela gruppen och handledarna. Det gagnar sen det intima samarbetet över nätet.

Kollegor

I kurser som "Bibliotek som pedagogisk resurs" måste innehållet vara väldigt konkret, så att den som går kursen också lätt kan sprida den nya kunskapen vidare. Det hjälper ju inte att forska djupt och veta nåt fantastiskt, om inte arbetskamraterna kan ta till sig det. Många kollegor blev nyfikna, frågade under tiden och blev själva inspirerade.

Konferens

Konferenssystemet lärde vi oss hantera på introduktionsmötet.

Viktigt att vara förtrogen med det redan från början. Det interaktiva lärandet sker till stora delar över konferenssystemet. Jag tittar regelbundet in i systemet: Vad behöver jag ta itu med nu utifrån det som har hänt? Och det händer hela tiden nåt! Vi är verkligen aktiva studenter. En kursgrupp som vill nåt. Det är jätteroligt! Det har säkert att göra med att vi är lite äldre, står mitt i arbetslivet och är målinriktade. Man lägger ut nånting, andra svarar på det och har kontakt med handledaren. Det ger överblick, information och kontinuitet. Språket man använder på konferensen är oftast strukturerat och formaliserat. Jag har möjlighet att tänka efter och formulera mig innan jag skickar iväg det, till skillnad från ett "vanligt" samtal.

Kultur

Av egna erfarenheter vet jag att kultur kan vara ljuset i en människas liv.

Den kan få en att vilja leva vidare. Den skapar kontakt och dialog, bryter ensamhet, har många dimensioner. Kultur är själva livet!

Kunskap

Att leta kunskap är mycket mera komplicerat än vad många tror.

Böcker är fulla av kunskap. Biblioteken är skattkammare!

Jag har hela tiden försökt att fylla på min kunskapssäck. Nu vill jag aldrig mera göra ett studieuppehåll. Jag ska fortsätta att fylla på så länge jag kan, studera och samtidigt arbeta.

Jag botaniserar naturligtvis på nätet. Det finns oändligt mycket. Om jag måste välja mellan nätet och boken, så väljer jag fortfarande boken. Är kanske lite konservativ av mig, men boken är oslagbar.

Litteratur

I en nätbaserad kurs läser man mycket. Det kan man göra i sin favoritsoffa med katten i famnen, samtidigt som tvättmaskinen går. Underbart att inte behöva trängas om läsplatserna på universitetet. Jag får mitt privatliv att gå ihop med mina studier på ett bättre sätt.

På kursen får vi nästan allt studiematerial över nätet. Det är bara att skriva ut. Jag har nästan inga kostnader för studielitteratur.

Men jag orkar inte att läsa på skärmen, bara korta texter. Jag måste trycka ut texterna, så att jag kan stryka under, bläddra tillbaka, kanske spara i en pärm för senare användning.

Livet

Så mycket mer än vad det ser ut att vara. Livet är tufft i dag. Inte bara tidsbegränsat, utan även under ständig tidsbrist. Det går ut över barnen. Det är hemskt att se hur vissa föräldrar trampar på sina barn och på sig själva i jakten på något som knappast är livet. Många har förlorat fokus och tappat bort vad det är att leva.

Problem baserat lärande – PBL

Passar som metodik väldigt bra när man studerar över nätet. Borde prövas i traditionellt sammanhang också, så att man verkligen lär med varandra, i en process.

Redan på introduktionsmötet fick vi bekanta oss med PBL och lösa en första uppgift.

Under kursen jobbade var och en med sin uppgift, som alla läste och diskuterade över nätet. Vi lärde oss om varandras områden. Jag var samordnare och fick sammanställa dessa texter till en helhet. Det är som en stor mosaik, där mönstret uppstår när man går en bit ifrån.

Jag var väldigt glad över att jag tog det ansvaret. Det är fantastiskt när människor jobbar tillsammans och kan få tillstånd ett slutresultat som är mer än de enskilda delarna. Man lär sig av processen, av varandra. Jag har lärt mig mera än på de tidigare ”råplugg-studierna” och har insett att jag har studerat en stor del av mitt liv, utan att reflektera över den pedagogiska processen.

Teknik

Måste fungera. Bra med introduktion, där alla kan pröva på, leka, skicka e-post, bekanta sig med konferenssystemet, lära känna den virtuella miljön med god teknisk handledning.

När man sen är i gång med kursen, så blir det i alla fall problem då och då. Det måste man ta med i beräkningen. En dator kan hänga sig, man blir plötsligen utestängd från chatten. Det är inte hundraprocentigt på nåt sätt och det kan skapa en väldig oro. Frustrerande ibland. Deadlines måste kanske flyttas för att tekniken inte har fungerat. Viktigt att kursledningen är medveten om sånt. Man måste veta att man kan få teknisk support. Bra med uppbackning hemma. Min man hjälper mig. Det tekniska får inte ta stor plats av ens bekymmer, så att det går ut över studierna. Bredband bjuder ju på stora fördelar. Det är ett fast pris och man kan vara uppkopplad dygnet runt. Allt går ju så mycket snabbare. Tidsbesparande.

Textbaserat

Väldigt roligt. Passar mig bra. Har alltid varit en skrivande människa, skrivit mycket dagbok och det känns naturligt att uttrycka sig skriftligt. Brevskrivningen har ju minskat i samhället. Och jag har saknat det. När e-post kom så föll saker åter på plats.

I en nätbaserad kurs skrivs mycket i konferenssystemet. Där får tanken skriftlig form. Att skriva i 'Word' är ju stor skillnad mot när man skrev på skrivmaskinen. Jag stannar gärna upp och ser till att få en form, som passar innehållet, flyttar på meningar, stugar om. Det är mycket enklare att skriva större arbeten.

Vi skriver också i våra loggböcker. Man beskriver till exempel vad som händer, hur saker utvecklas och känns, vad man tycker om litteraturen, hur det går med grupparbetet, hur jag själv utvecklas. Man försöker beskriva hela lärprocessen. Vi bytte sen loggbok med varandra. Mycket lärorikt! Loggboken är ett dokument som visar hur man växer.

Jag har det från min mamma

”Eftersom jag inte har nån akademisk examen, vore det väl kul att ha en fil.kand. när man går i pension” säger Villmar Björkman, snart 62 år och lärare i drama och barn- och fritidsämnen på Torsbergsgymnasiet i Bollnäs.

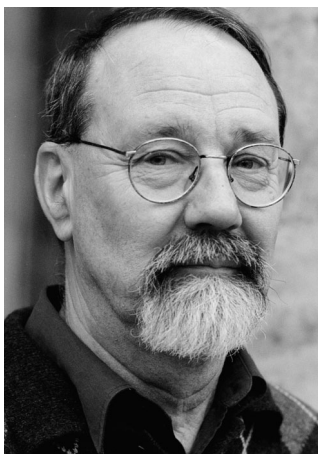
När jag lyssnar igenom intervjun med honom, så blir det allt tydligare, att Villmar förkroppsligar postulatet om livslångt lärandet. Han gick nio år i folkskola, var skoltrött men kunde på den tiden, i motsats till vår, möta en arbetsmarknad som hade användning för unga människor. Han samlade erfarenheter på en rad olika arbetsplatser tills han kände sig mogen för beslutet att utbilda sig till fritidsledare. Det var på nåt sätt hans egen mogenhetsexamen. Han vidareutbildade sig till fritidspedagog via en 50 veckors så kallad bristyrkesutbildning som staten betalade. Han förädlade sina färdigheter inom detta yrke och kunde så småningom vikariera som metodiklärare vid Jönköpings högskola. Med flera andra järn i elden, började han samtidigt intressera sig för teater och var så småningom med att grunda ungdomsteaterprojektet ”Småstickorna” i Jönköping. Då han gärna registrerar och spelar själv är han fortfarande engagerad i de årligen återkommande teaterspelen i Eksjö. Efter en mindre lyckad satsning att starta eget blev mångsysslaren i en ålder av 57 arbetslös.

– Jag gick arbetslös i ett och ett halvt år. Jag vet inte hur många jobb jag sökte under den tiden. Nära omkring i Nässjö, där jag bor. Långt upp till Östersund. Fick ingenting.

Jag märkte att arbetsmarknaden satte upp starka nävar rakt upp i ansiktet på mig.

I dagens läge ska man helst vara 25 år, ha hög utbildning och 15 års erfarenhet av arbetsmarknaden. Det kändes förnedrande att man fick ingå i en ”sökajobb-lärargrupp”, bara för att behålla A-kassan. Men jag skulle inte ge upp. Jag hade bestämt mig att inte sluta mitt arbetsliv som arbetslös.

Villmar sökte på egen hand, började samtidigt en 60-poängskurs i drama vid Linköpings universitet och spårade så småningom tjänsten på Tors-

*Lusten att lära varar livet ut,
anser Villmar Björkman.*

bergsgymnasiet i Bollnäs. Samma år som han fick tjänsten avslutade han sin kurs i Linköping.

– Jag långpendlar sen några år tillbaka på helgerna mellan Nässjö och Bollnäs.

120 mil tur och retur. Det finns alltid något att göra på tåget! Jag läser mycket.

Mest skönlitteratur men även facklitteratur. Jag är allätare i stort sett. Det här med läsandet har jag fått från min mamma. Hon tog oss alltid med till biblioteket. När hon lånade, så lånade vi. I hela mitt liv har böckerna spelat en viktig roll. Har jag inte läst nåt, innan jag somnar, så vaknar jag efter en timme och då måste jag läsa ett tag. Böckerna kräver nåt, ger sig inte!

Då Villmar upptäckte att tågkupén var en utmärkt studiekammare, började han förverkliga sin plan att bli fil. kand. före sin pensionering. Eftersom Linköping inte erbjöd en fortsättning i drama, sökte han andra tangerande ämnen och fann på Högskolan i Gävle en kurs i kulturpedagogik, som kan läsas upp till C-nivå. Kursen var beskriven som distanskurs på halvfart, där kommunikationen skulle ske via kommunikationsprogrammet Blackboard, telebilsändringar till ett studiecentrum och några fysiska träffar.

– Jag såg kursen på nätet, fastnade omedelbart för innehållet och beställde litteraturlistan. Kursen hade en direkt koppling till vad jag här på skolan höll på med. I barn- och fritids-programmet försöker jag nämligen bland annat komma underfund med vad det är för kultur vi växer upp i, vad vi har med oss i ryggsäcken. Hur påverkar det oss som människor...?

Varför är det till exempel så spännande med just Bandy i Bollnäs...? Varför är vissa städer så väldigt kulturintresserade och andra mindre?

En livslång kunskapsdialog

Villmar Björkman har under sitt långa yrkesliv ställt sig vägledande frågor: Vad behöver jag nu i mitt yrke? Hur skulle jag kunna komplettera den kunskapen jag redan har? I vad måste jag fördjupa mig nu? Vad vill jag läsa härnäst? Vad skulle vara kul att veta mera om? Vad vore roligt att kunna? Han upptäckte när han stod still och när han behövde nya infallsvinklar. Frågorna är uttryck för hans sökande efter mera kunskaper, erfarenheter, insikter, större säkerhet, omdömesförmåga, men med all tydlighet också sökandet efter svar på de stora filosofiska frågorna, som alltid finns som underliggande raster.

Vem har inte ställt sig liknande frågor under sitt liv?

Erfarenheter är aldrig färdiga, de är dynamiska och kräver förnyelse, påfyllning och stimulans. Alla människor, oavsett ålder, bär på samhällsnyttiga erfarenheter, som kan uppdateras och vidgas för att kunna verka i nuet och i framtiden. Det gäller att se möjligheter och inte begränsningar, att se människan i en livslång kunskapsdialog med sig själv och samhället och att underlätta för henne att ta tillvara sin drivkraft.

Från universitet och högskolor krävs sociokulturella insikter av betydande mått för att möta dessa ständigt i samhället cirkulerande frågor.

Det krävs överblick, vilja till samverkan, frigörelse från hämmande konkurrens, kvalitetsmedvetenhet och vaksamhet mot opportunism och förenkling. Det fordras en öppen, lyhörd dialog, ett individ- och inte ett massperspektiv.

Ett campus i miniformat

Villmar har nu redan läst 20 poäng i ämnet. Han har åtskilliga gånger rest de knappt fyra mil till sitt studiecentrum i Edsbyn, där han träffade de fem andra gruppmedlemmarna för att läsa och lösa uppgifter tillsammans och för att delta i telebildssändningarna, där Gävle och sex andra centra var tillkopplade. Där var man också kopplad till nätet via plattformen Blackboard, som förmedlade uppgifter, kommentarer, föreläsningssanteckningar och över vilken man kommunicerade med andra grupper, enskilda studenter, inblandade lärare och kursledningen.

”Mycket bra komplement! På det viset fick man många nyttiga tankar” fastslår Villmar.

Blackboard var också installerat på Villmars privata dator.

– Telebild fungerar förvånansvärt bra när det gäller föreläsningar. Visserligen blir det lite hackigt, men man vänjer sig. Men tekniken är inte tillräckligt snabb för diskussioner. Den hänger inte riktigt med än så länge. Jag tror ändå på idén, framförallt när man utvecklar den, så att jag till exempel kan koppla in mig hemifrån, för att se spännande föreläsningar...inte bara från Gävle utan från Lund... ja varsomhelst ifrån. Låt det då kosta en 50-lapp. Tekniken kan göra oss till egna kurssammanställare. Jag kan då plocka godbitar här och där, även om jag inte vill läsa hela kursen. Fantasin sätter inga gränser.

Villmar åkte gärna till sitt studiecentrum i Edsbyn, där han träffade sin grupp, med vilken han diskuterade, löste uppgifter, konfererade mot Högskolan i Gävle och andra studiecentra, där han umgicks och studerade enskilt. Ett campus i miniformat, som NITUS, nätverksgruppen för IT-baserad utbildning via lokala studiecentra, är ansvarig för. Det finns cirka 100 sådana centra i landet, utrustade med telebildteknik, datorer med Internetanslutning, fax, enskilda studierum och grupprum. Det finns personal som kan ge information.

Möten andas och har rytm

– Jag kan inte bara läsa över nätet eller bara läsa böcker hemma. Jag måste träffa folk. Den mänskliga kontakten är jätteviktig för mig. Så är det nog för de flesta, tror jag.

I mötet finns en levande dynamik, som är oerhört spännande.

Kursen i kulturpedagogik tar det kreativa mötet mellan människor på allvar, både på A-, B- och C-nivå. Utöver sammankomsterna på sina studiecentra, möts alla grupper tre gånger på en folkhögskola. Fredag till lördag, med övernattnings och gemensamma måltider.

– Mycket omtyckt. Tänk, med oss var en tjej från Gotland, som vanligtvis tar flyget från Visby till Stockholm, för att sen åka vidare till sitt studiecentrum i Tyresö. Nu åker hon även med tåg till Storvik i Gästrikland, för att möta alla oss andra. Vilket engagemang!

För att få djupet i kunskaperna måste man hela tiden kopplas ihop med människor på riktigt.

För en kort tid kan jag möta mina studiekamrater via konferenssystemet, men sen måste jag ha levande reaktioner. Jag känner inte att jag pratar med en person, när jag slår mina bokstäver på tangentbordet och skriver ner nånting. Jag vill se ansikten, ögon, vill bli avbruten och se hur andra reagerar. Riktiga mänskliga möten andas, har en rytm.

I Storvik träffade Villmar cirka 30 andra kursdeltagare. Man betalade för resa, mat och logi själv. Många ordnade samåkning. Det kostade inte många 100-lappar, men det var tydligen värt varenda krona.

– Vi var så blandade där och hade så vidskilda syften med våra studier. Unga tjejer direkt från gymnasiet och folk med dom mest skilda bakgrunder och erfarenheter. Otroligt fascinerande! Jag tror, jag var äldst. Man fick många nya vinklar och tankar som jag aldrig tidigare har tänkt på. Vi pratade mycket utbildning. Utbildning är ju A och O! Vi kommer inte ifrån det.

Vi hade kul tillsammans. Utbildning måste vara roligt. Vi vågar skratta för lite.

På mötet i Storvik och de nätbaserade delarna av kursen tar studenterna del av den ansvarige lärarens författarkompetens. Amerikanen William Males leder också kurser i "Creative Writing in English", som är en nätbaserad författarverkstad med några personliga möten på folkhögskolan i Storvik.

– William vidgade horisonten. Han har en sådan stor erfarenhet, inte minst av att skriva själv, att uttrycka sig. Språkbehandlingen var viktig på kursen. Vi försökte hela tiden att formulera det vi tänkte. Så hade vi till exempel en återkommande skrivuppgift med utgångspunkt från frågan "Visst är det underligt att...?" Den frågan använder jag nu i min undervisning. Då kan frågan låta: "Visst är det underligt att några alltid tiger?" Det funkar. Sen gjorde vi dagboksanteckningar och övade oss i att uttrycka en tanke, en känsla i form av en "Haiku", alltså i den japanska bundna tre-

diga formen med fem stavelser, sju stavelser och åter fem stavelser. Mycket spännande. Det försöker jag också använda här i skolan. Att kunna uttrycka sig, att hitta språket för sin tanke är oerhört viktigt. Det behöver vi i dagens samhälle. Vi måste lära ungdomarna att formulera sig, så att dom vågar att ha tankar om saker och ting.

Vi ska ju bygga vår framtid!

Klassamhälle som bygger på språk

Pedagogen och studenten Villmar Björkman ställer sig dagligen inför sin praktiska skol- och studievardag frågan: ”Var finns nyckeln att utvecklas som människa?”

– Ja, hela tiden försöker man få svar på det, hitta en väg att ta sig fram på, som är ens egen väg. Människan har ett behov att vilja lära sig, men på sina egna villkor. Man måste ha möjligheten att säga: Nu är jag mogen för nästa steg!

Kunskaper måste kunna lägga sig för att mogna, innan ny kunskap kan tas in. Först när vi vet grunder och förutsättningar och kan formulera sammanhang har vi lärt oss nånting.

Att utbilda sig betyder att våga se, leta, söka, upptäcka, försöka, finna, värdera, att misslyckas och att pröva igen. Det gäller alla åldrar.

Villmar menar att IT är inget pedagogiskt hjälpmedel som alla kan använda.

”Vi har nämligen inte ett klassamhälle som bygger på ekonomi, utan ett klassamhälle som bygger på språk!” understryker han. ”Vad vi behärskar och klarar av, det visar språket!

Klarar man inte av att uttrycka sig, så står man sig slätt. Webb-pedagogiken kräver för mycket textbaserat språk!” betonar han och menar också, att vi via Internet sköljs över med för mycket information och att det är svårt att sortera. Han ser IT som ett utmärkt komplement, som en viktig länk i modern pedagogik, men framhåller att boken är ändå det mest praktiska distansmedium som finns. Av gammal vana letar han nästan allt på biblioteket och får ovärderlig vägledning av bibliotekarien. Att söka kunskap i en bok, är inte heller det lättaste.

”Den kunskapen borde man ha innan man ger sig ut på nätet!” fastslår Villmar.

– Och Din egen framtid?

– Du menar efter jag har min fil. kand. och är pensionär?

– Ja, just det!

– Då ska jag börja läsa! (skrattar) Filmvetenskap, teaterhistoria...

Då kan jag till och med gå på heltid och sätta mig bland 20-åringarna och ska säga:

’Så här är det inte!’ (skrattar...)

Jag vill dö klok

Högskoleverkets sajt www.studera.nu välkomnar läsaren med:

/.../ Här hittar du allt på samma ställe, snabbt och enkelt utan att du behöver bestiga berg av broschyrer. Eller drunkna i hav av kataloger. Allt behöver inte vara krångligt!

Några enkla klickar och jag får totalt 1127 träffar för undervisningsformen *flexibel/distans*.

Bläddrar och orienterar mig, besöker Göteborgs universitet och får 36 träffar. Av dessa 36 erbjudna kurser kan jag läsa ut enbart 9 kurser som verkligen beskrivs som nätbaserade distanskurser. Här anges klart och tydligt att undervisningen kräver olika definierade former av IT. Resten, 27 kurser, måste vara flexibla kurser. Beskrivningen av dessa understryker dock inte flexibiliteten i kursens uppläggning.

Är det måhända så att av de 1127 bara en fjärdedel är verkliga distanskurser?

En snabb kontroll på andra universitets och högskolors distansutbud förstärker misstanken.

Slutsats: Studenten måste omistligt kunna läsa ut att det verkligen rör sig om en distanskurs.

Tekniknivå och uppläggning ska tydligt beskrivas.

Sökrubriken *flexibel/distans* är olycklig. Nätbaserade distanskurser borde stå för sig själva.

Bland Göteborgs universitets nio distanskurser faller blicken på en 20-poängskurs i genushistoria:

Distanskurs Genushistoria: Kursens mål är att ge en översikt om hur uppfattningen om kön har växlat genom tiderna samt hur detta har påverkat samhället. Kursen ska ge deltagarna kunskap om begrepp, problemställningar och

Vida Ezzatpoor ger alltid järnet, för livet och för studierna.

*forskningsfält inom svensk och internationell
genusforskning. Kursen bygger på
problembaserat lärande som förutsätter ett
aktivt deltagande samt tillgång till dator
med modemuppkoppling.*

En tydlig beskrivning om innehåll, pedagogik och teknik. Kort och pregnant, lockar till kompletterande information via kontakt med institutionen:

Kursens studievägledare heter Audur Magnusdottir. Det var inte svårt att få tag i Audur. Hon svarade väldigt öppet och trevligt i telefon, när jag beskrev mitt ärende. Hon ställde några kloka frågor. Jag var övertygad att hon bemöter en frågande student på samma vänliga och servicebetonande sätt.

Universitetet och högskola måste i alla led uppträda med vänlig klarhet. Audur Magnusdottir verkar ha förstått akademisk marknadsföring.

”Jo, nog ska jag hitta en student ...” hör jag hennes sympatiska röst.

Hon nämner Vida Ezzatpoor, en kurdisk kvinna, som bor i Göteborg och läser genusvetenskap som sitt första akademiska ämne. Mycket intressant kvinna, säger Audur, taxichaufför, stadsdelspolitiker, tolk...färgstark!

Gerillasoldat, politiker och student

Höstsolen strålar flackt över Järntorget. När jag rundar den präktiga brunnen, betraktar de nakna kvinnogestalterna från hela världen, då kommer Vida rakt mot mig.

En snabb hälsning och sen en bild.

Hon vill stå vid skulpturen av den afrikanska kvinnan under fotograferingen.

Kameran mäter ljuset på de två kvinnorna och efter en kort stund sitter vi ett närbeläget café, som drivs av vänner till Vida. Snabbt blir jag indragen i hennes virvlande liv.

– Jag är kurd från Iran. Kommer från en ganska stor stad vid gränsen till Irak.

Hela min familj, fyra syskon och mamma och pappa, bor kvar där.

1979, jag var bara 16 år, deltog jag i den beväpnade kampen mot Iranregimen.

Jag var gerillasoldat och kämpade för Kurdistans rättigheter. 1980 fick jag fly till Irak och bodde 8 år i en flyktingsförläggning.

Till Sverige kom jag 1988 som kvotflykting, genom FN och Röda Korset.

Blev två månader inlagd på Linköpings lasarett för operation. Hade splitterskador i bröstet och i ett knä.

Vida Ezzatpoor fick därefter uppehållstillstånd och flyttade i slutet av 1988 till Göteborg, läste svenska för invandrare, sökte till en gymnasial konstkola, kom in och studerade konst, grafik och skulptur i 4,5 år. Hon ville åka tillbaka till Iran och öppna en konstkola.

I oktober 2001 är hon fortfarande i Göteborg, betraktar denna stad som sin hemstad, känner den som taxichaufför bättre än infödda Göteborgsbor. Under tiden har hon läst kärnämnen på Komvux, varit anställd i hemtjänsten, blivit som representant för Vänsterpartiet invald i stadsdelsnämnden

Lundbys fullmäktige, blivit utsedd till medborgarvittne och styrelsemedlem i Kvinno-Folkhögskolan och har tolkat för landsmän. Sen hösten 2001 är Vida inskriven som student på Göteborgs universitet och läser genushistoria på distans, samtidigt som hon fortsätter med alla sina åtaganden. Vida är singel.

– Jag har gett järnet under mina 13 år i Sverige. Aldrig haft semester. För många svenskar är jag en konstig varelse. De får inte ihop det. De förväntar sig slöja, att man är lite dum, att man måste beskyddas, att man pratar dålig svenska... ja, du vet... alla dessa föreställningar. Men ingenting passade liksom på mig! På nåt sätt tror jag att man tyckte om det.

När Vida sammanfattar sina 13 år i Sverige för mig, så växer min övertygelse att akademierna alltid borde uppbunga social fantasi och kompetens. Studenten är av kött och blod, har en historia, har redan kunnat samla en mängd kunskap och erfarenheter.

Dessa borde kännas till. Alltför ofta ses studenten som en tom burk, som ska fyllas med innehåll. Man borde inse att burkarna i de flesta fall är fyllda med annat, men i sammanhanget inte oväsentligt stoff och att det alltid finns plats för nytt och att burkarna måste skakas, så att gammalt och nytt blandas.

Taxin som klassrum

Vida älskar att läsa. Hon slukar romaner och läste om kvinnofrågor långt före inskrivningen till universitetet, i tidskrifter och politiska artiklar.

Hennes milda blick utstrålar erfarenheter som livet har berett.

Att läsa på distans, mitt i storstadsvimlet, är ett konsekvent beslut, sprunget ur initiativrika studier utanför lärosätena, där Vida har nyttjat livet, en ofta förbisedd men ack så viktig utbildningsinstans.

– Jo. Det passar mig bra. Jag tänkte, att jag kunde ta mina texter och läsa i taxin, när jag väntar på färdtjänst. Jag läser verkligen väldigt mycket under taxipassen. Folk betraktar en ibland som nobody liksom, men om dom bara visste vilka böcker jag har i handskfacket... dom vet naturligtvis inte heller nåt om mina politiska uppdrag.

Sen finns det ju ekonomiska, praktiska skäl. Jag vill inte låna pengar för en 20-poängskurs.

Jag har redan ett fungerande arbetsliv och kan försörja mig.

Det finns alltid människor omkring mig, vänner, taxikunder, folk jag möter i politiska sammanhang. Så, jag är inte i behov av studentkamrater.

Vida känner sig egentligen inte som en "riktig" student. När hon tänker på "studenter", så tänker hon på Chalmerister, som "går och hänger på stan", som hon uttrycker det.

Hon jobbar och läser vid sidan om, skapar flexibla öar för sina studier.

– Jag passar på att köra taxi på lördagar, då är det mycket färdtjänst och jag tjänar mer.

Då behöver jag inte jobba så mycket på vardagarna och kan läsa istället. Distanskursen ger mig flexibilitet. Jag styr väldigt mycket själv.

Vidas berättelse ger vid hand att distansstudenten väljer sin lärmiljö i kontakt med sina praktiska förutsättningar, med utgångspunkt av den rådande livssituationen.

Förvärv av nya kunskaper kräver flexibilitet, fantasi och strategier.

Motivation, ambition, intresse, lärprocesser låter sig inte platsfixeras.

All läsning är tidsförbrukning i realtid. I distanskurser får nättid inte förväxlas med lästid. Boken ger valfrihet i tid och rum.

Högläsning ur kursboken

Vida och cirka 20 andra kursdeltagare hade en första träff på institutionen. Audur Magnusdottir lämnade som kursansvarig värdefull och kompetent information om kursplanen, olika teman, studieetapper och det pedagogiska konceptet, som är en modifierad PBL-metodik med IT-stöd. Alla kursdeltagare fick sin e-postadress och man övade att navigera mot kursens olika rubriker på dess hemsida.

I första mötet ingick även en föreläsning, där Vida försökte göra så mycket anteckningar som möjligt. Till sin förvåning upptäckte hon dock hemma att föreläsaren muntligen kopierade innehållet i kursboken. Hon fick nog därmed en första lektion i pedagogisk redundans och rundgång på universitetsnivå, fast hon själv inte skulle ha uttryckt det så.

– Jag deltog vid årets kvinnodag på en paneldebatt, tillsammans med professorer, andra politiker, aktivister. Det blev oerhört akademiskt. Det kändes att vi pratade om olika saker.

Jag kunde knappast förstå dom. Språket var sååå svårt!

Jag hade känslan att några kände sig överlägsna, bättre än andra.

Den rädslan fanns kvar vid första kursmötet.

Vida lovordar Audur Magnusdottir som studievägledare och kursansvarig.

Med enkla, vänliga och uppmuntrande ord kunde hon omvandla Vidas rädsla till tillförsikt.

Tur att Vida mötte Audur vid sin informationsträff och att Audur var istånd att dämpa Vidas förstaeliga rädsla inför den akademiska världen.

Det är ju självklart: Studenten måste mötas öppet, nyfiket, med entusiasm, social fantasi och respekt.

Den inledande träffen är det vanskliga ögonblicket mellan succé och besvikelse.

Det svåra måste bli enkelt, det dunkla klart. Frågan ska bli svar.

Apropå tekniken: Det är viktigt att den i kursen använda tekniken blir så transparent, att den kan användas utan svårigheter efter introduktionen. Jo, det är mycket att tänka på för kursarrangören. Men å andra sidan: den får betalt för det.

Om inte en inledande föreläsning förmår att höja sig över högläsning ur kursboken, så har den ingen plats. Inte nu, inte senare heller!

Vidas besvikelse att upptäcka en ”papegojapedagogik” redan från starten av sina akademiska studier, måste leda till pedagogisk eftertanke, förändring och en avsevärd kvalitetsförbättring från akademiens sida. Är förresten studenten inte också en kund, en konsument med makt?

Inte tid för tekniska finesser

Som stadsdelspolitiker i Lundby är Vida via ett enkelt modem uppkopplad till förvaltningens nät. Hon är förtrogen med Internetfunktionerna och kan således även stå i förbindelse med historiska institutionen. Hon jobbar från datorn en, två gånger i veckan och är tillfreds med enkelheten i systemet. ”Jag har inte tid för många tekniska finesser” betonar hon.

Hon deltar inte i en möjlig nätkommunikation med sina studiekamrater.

”Jag läser någorlunda bra, har egentligen inga problem med svenskan längre, men jag skriver inte lika bra och gör fruktansvärda stavfel” kompletterar hon. Hon berättar att hon alltid har haft skrivproblem och att hon fortfarande råkar förväxla bokstäver. Rättstavningsprogrammet är en välsignelse för henne. Det blir rätt, men att skriva går väldigt långsamt.

I Vidas genuskurs använder sig Historiska institutionen av ”enkla tekniska lösningar, för att hålla kontakten mellan lärare och studenter: hemsida och e-post.”

På hemsidan, den gemensamma plattformen, kan Vida klicka till: nyheter, kursens uppläggning, kursplan, litteraturlista, hur vi kommunicerar inom kursen, instuderingsfrågor och slutligen hemtentamina. Det anges klart och tydligt, att den ansvarige läraren går igenom inkommen e-post två gånger i veckan och att denne svarar inom två dagar.

Instuderingsfrågorna till angiven kurslitteratur understryker att kursen använder sig av PBL-metodik. Med examinationsuppgiften kan Vida bekanta sig redan vid kursstarten.

Den tolfte november skall hon ha lämnat in sin första hemtentamen. Den kursansvariga Audur Magnúsdóttir beskriver längd, form och genomförande av examinationsuppgiften mycket väl. Tid och inlämningssätt är väl markerade. Texterna tar väl hand om studenterna.

Studier som verktyg

”Hur skulle du vilja summera dina intryck och tankar kring distansstudier?” frågar jag Vida.

Efter en tänkande paus sammanfattar hon: ”Jättebra!” Hon menar att vemsomhelst skulle kunna studera på det sättet, att man borde marknadsföra distanskurserna bättre och att även utbudet skulle kunna vara betydligt större.

”Alla samhällsklasser och människotyper kan söka sig till distans” säger hon bestämt.

”Det ökar graden av demokratiseringen” lägger hon till och menar att ju mer folk som läser, ju klokare blir ett samhälle. ”Mer utbildning till bildning! Bildning skapar tolerans och uppriktighet, låter människor förstå, att alla har samma värde” slår hon fast.

– Många av mina vänner från Kurdistan här i Göteborg är välutbildade. En är doktorand i sociologi, andra läser på Chalmers. De har inga distansserfarenheter. Dom läser för att göra karriär. Det gör inte jag. Men jag märker redan nu att mina studier ger nytta. Kvinnofrågor rycker i fokus, genusperspektivet förstärks. Jag känner mig mera påläst, har mera på fötterna, när jag till exempel vill införa en kvinnojour i vår stadsdel. Att läsa blir på nåt sätt att få en skruvmejsel i handen. Mina studier blir ett verktyg. Jag ställer nya frågor. Jag vill växa som människa, växa i mitt yrke. Jag kommer nog att fortsätta läsa på distans. Livet ut!

Jag vill dö klok!

Vida tycker att distansstudier passar en nybörjarstudent. ”Det blir jag och böckerna, jag och texterna” poängterar hon och liknar distansstudierna med ett fönster, som skyddar samtidigt som det bereder utsikt.

Vida är nog mån om att öppna fönstret när hon vill, att välja blickvinklarna själv och att släppa in så mycket frisk luft hon behöver.

Det måste finnas en nättanke

Mónica Saldías växte upp i ett Uruguay som på 60-talet drogs in i en allvarlig ekonomisk och politisk kris som förorsakade en stark höger – vänster polarisering. Stadsgerillan *Tupamaros* blev aktiv. Hon var bara 13 år när militären 1973 krossade den civila makten och införde en av världens hårdaste diktaturer med flest politiska fångar. Diktaturen varade i elva år.

1984 blev Uruguay åter en fri stat och Mónica, som nu var författare, kulturjournalist och förläggare hade åter det fria ordet till förfogande. Hon läste även litteraturvetenskap på universitetet i Montevideo. 1990 lärde hon känna sin blivande man Lars, som är doktor i fysikalisk kemi och som forskade i Barcelona. Hon flyttade dit och efter en mindre odysseé flyttade paret till Mora, där de nu lever tillsammans med sina tre barn, av vilka de två yngsta är tvillingar.

Mónica skriver alltjämt poesi. Med stöd av Statens Kulturråd översattes hennes diktsamling ”Tendrá tus ojos” till svenska med titeln ”Dina ögon”. Sedan i somras ger hon ut en digital sajt om spansk och portugisisk poesi ”El Artefacto Literario” (www.go.to/artefacto), vars ambition är att presentera poesi från alla spansk- och portugisisktalande länder.

Samtidigt arbetar hon på en roman, som är en lek med tidsperspektiv, olika platser och händelser, bland annat med personer ur den egna familjen.

Den engagerade författaren är även engagerad mor av tre pojkar i ålder sex och fyra, av vilka de yngsta är tvillingar. Barnen är tvåspråkiga men pratar spanskan en aning bättre, eftersom de ofta kommunicerar med sin pappa på spanska, dalkarln Lars, som behärskar detta stora språk som ett andra modersmål.

Mónica finner tid för sina unga barn, för man och hus och sitt författarskap och kan dessutom åstadkomma tid för olika distansstudier mot Uppsala universitet. Att hantera tid till fördel för sig själv och andra är en konst. Mónica verkar behärska den konsten och rytmiserar sin dag med alla sina aktiviteter, av vilka många förutsätter datorn och nätet och lån av kvällens timmar.

Mónica Saldías siktar på en magister.

Campusstudier på distans

– De ämnen som jag läser är intressanta i sig men har naturligtvis mycket att göra med mina intressen. Jag fräschar bland annat upp mina kunskaper i estetik och i vissa frågor om antikens kultur. Jag har valt sådana ämnen som sätter människan i fokus, ger historiska perspektiv och är kontraster till nutiden som fragmenterar livet till historielösa, osammanhängande bitar.

Jag ville läsa på ett större universitet som har akademiska traditioner. Jag valde Uppsala på grund av den vetenskapliga kompetensen, den akademiskt höga nivån där.

Från Mora är det också lättast att åka till Uppsala.

Mónica har nu läst A-kursen i estetik och skulle gärna ha velat fortsätta med detta för henne viktiga ämne, men högre kurser fanns inte på distans, vilket hon verkligen beklagar. Hon tycker att ett universitet inte bara ska locka och väcka utan också fullfölja och fördjupa. Har man retat aptiten för ett ämne, så är det oklokt att inte låta studenten få sin kunskapshunger mättad genom fortsättningskurser. Många studenter börjar således andra grundkurser, kanske i ämnen som inte riktigt motsvarar det primära intresset.

Mónica läste samtidigt A-kursen i ”Antikens kultur och samhällsliv” och är nu inne på B- kursen, som blir färdig sommaren 2002. Hon är även inskriven på teologiska fakulteten och läser en 20-poängskurs i religionsvetenskap.

Tittar man på hur de olika institutionerna har lagt upp dessa distanskurser på halvtid, så finns inga hänvisningar till tekniska upplägg.

Till exempel skriver Institutionen för arkeologi och antik historia för A-kursen:

Uppläggnig för distanskurs: Undervisningen äger rum vid sex à åtta veckoslut. Examinationen sker genom kortare salstentamina, skriftliga PM-uppgifter och hemtentamen.

Institutionen för ABM , estetik och kulturstudier ger en utförlig innehålls- och målbeskrivning, men inga upplysningar om genomförandet av kursen.

Teologiska institutionen annonserar sin A- kurs i religionsvetenskap:

Uppläggnig för distanskurs: Samlingar i Uppsala fem veckoslut (fredag em – lördag em) per termin med föreläsningar och seminarieövningar. Examination sker genom skriftlig tentamen men också genom PM-uppgifter och examineriska seminarieövningar.

Mónica har naturligtvis upptäckt att kurserna inte är distanskurser i modern bemärkelse. De är ”campusstudier på distans”, i praktiken helgkurser med obligatorisk närvaro. Nätperspektivet fattas, så även den tekniska och pedagogiska fantasin att hantera dessa ämnen med avståndsöverbryggande teknik som drivkraft. Kurserna ger inte den frihet i tid och rum som till exempel yrkesarbetande och av familjen uppbundna studenter är betjänta av.

Att kunna skicka e-post är ingen teknisk grund för en distanskurs. Att en handledare blir nyckelperson och i sin välviljighet sliter ut sig via e-mail-kommunikation är ingen lösning. Till en distanskurs hör ett särskilt tekniskt och pedagogiskt upplägg, som skiljer sig från traditionell undervisning. Mónica understryker sitt krav på distanskursens akademiska kvalitet. ”En distanskurs måste ha samma akademiska nivå som en campuskurs!” slår hon fast.

Studenten känns besvärlig

Mónica måste varje månad infinna sig i Uppsala och delta i föreläsningar och gruppseminarier.

– Det finns för mycket grupparbete vid dessa möten, särskilt i religionsvetenskap.

Man känner inte till gruppen tillräckligt bra, då vi inte kommunicerar med varandra över nätet de veckor vi studerar hemifrån. Och sen skall vi plötsligen arbeta tillsammans, utveckla tankar och nyttja gruppens erfarenheter. Det är väldigt svårt. Dessa ofta alltför långa grupparbeten är slöseri med tid och pengar, både för mig och för universitetet. Bra förberett ska grupparbeten helt kunna genomföras på distans.

Sen finns det en innehållsaspekt: I till exempel religionsvetenskap är det oftast några som tar över och vänder diskussionen till kristliga troendefrågor, om det onda och det goda i kristlig bemärkelse. Det hör inte till ämnet, nämligen att lära känna olika religioner med vetenskaplig distans. Jag skulle på dessa möten vilja ha mycket mera kontakt med det vetenskapliga, akademiska...intressanta föreläsningar...höra saker som jag inte redan vet.

I estetik har vi aldrig haft grupparbeten på helgerna. Det kändes mycket bättre.

Mónica har en veritabel intellektuell bakgrund och är som författare van att se strukturer, att skärskåda, att problematisera. Vad gäller innehållet i kurserna estetik och antik kultur och samhällsliv och stämningen på dessa institutioner är hon positiv. Vad hon saknar däremot är institutionernas engagemang att binda distansstudenterna även till den vetenskapliga diskussionen som förs på högre kursnivå. Hon skulle med fördel kunna tänka sig att resa till Uppsala för att till exempel lyssna på en disputation.

Hon ser A-kursen som ett första steg och tänker redan på hur ämnet kommer att gestalta sig på B-, C- och D-nivå. En idealisk kund för ett universitet! Hennes nyfikenhet skulle kunna vara garant för en fortsatt studiegång. Universitet och högskolor borde vara måna om studenter som Mónica och verkligen vårda relationen. Det är till exempel helt oacceptabelt att teologiska institutionen tar på sig mer än en vecka för att svara på Mónicas frågor och att de ytterst korthållna svaren är mera en signal att studenten känns besvärlig än att ge utförlig och engagerad information.

Man måste tänka distans

På A-kursen i religionsvetenskap finns många som läser på campus. Mónica har intrycket att det är för många för institutionens kapacitet och att överbelastningen drabbar distansstudenterna, som får mindre undervisning och behandlas stundvis som ett besvärligt måste. Hennes kritik riktar sig även mot vissa lärare, som i sin attityd markerar att de helst vill slippa undervisa. ”Det är inget fel på deras ämneskompetens, men det förmedlande engagemanget fattas, kanske särskilt mot oss distansstudenter” konstaterar Mónica.

– Ämnet som sådant är intressant, men jag vet inte om jag skall fortsätta. Om man redan har så många svårigheter på A-kursen, hur ska det då bli på B-kursen. Nej, det känns inte bra! Studerar man på distans med familj och barn, så orkar man inte med extra komplikationer.

I vårt fortsatta samtal diskuterar Mónica och jag hur hennes distanskurser i estetik, antikens kultur och samhällsliv och religionsvetenskap skulle kunna se ut. Vi är helt överens att kurserna saknar de distanskoncept som dagens digitala teknik tillhandahåller. Ämnena borde föras över till nätet på nätets egna kommunikativa, pedagogiska premisser. Kurserna skulle då bli effektivare. En genomarbetad kurs över nätet skulle kunna reducera de fysiska mötena i Uppsala, till och med upphäva dem. Mónica menar att ett distanskoncept bättre passar på högre än på lägre nivå och att ju djupare man tränger in i ett ämne, ju mera individuellt blir studiet arbetet.

”Man måste tänka distans, om man vill genomföra en distanskurs!” fastslår Mónica.

En utarbetad nätkommunikation skulle även kunna medföra automatiserade informationer om institutionernas akademiska liv på alla nivåer och anrika de akademiska diskussionerna.

”Distansverktygen måste helt enkelt träffa distansstudenternas situationer och intressen!” komprimerar Mónica.

– Mycket kritik, Mónica!
– Kritiken riktar sig huvudsakligen mot själva undervisningsformen och vissa lärarattityder.

Egentligen inte mot innehållet. Jag har lärt mig mycket. Det finns en utmärkt akademisk nivå i Uppsala. Det är givande. Och sen är ämnena ju intressanta i sig själva.

– Har du användning av de förvärvade kunskaperna i ditt författarskap?
– Indirekt, ja! Det handlar ju om människan... då är det alltid spännande.
– Men du har även ett formellt syfte...?
– Ja, en magisterexamen!

Tid måste man hushålla med

Emil Numminen bär mörk kostym, har vattenkammat hår och skulle kunna presentera sig som kamrer på Ronnebys Sparbank. Klädsel och hans mogna uppträdande säger ett, fakta säger nåt annat, nämligen att han är civilekonom och amanuens på Blekinge Tekniska Högskola. Emil småler när jag frågar efter hans ålder. ”Om en vecka och tre dagar fyller jag 23” säger han och skrattar ett trevligt ungdomligt, avväpnande skratt. Jag gillar Emil på en gång. Hans familj kommer från Finland och Emil har vuxit upp tvåspråkigt. Utöver böcker har han alltid intresserat sig för siffror. Undermedvetet kanske mest för nollor och ettor, ty Emil är en hängiven nätstudent och har läst cirka en fjärdedel av sina kurser över nätet trots att campus bara låg ett stenkast från hemmet.

– Egentligen ogillar jag den traditionella undervisningen.

Det är ju bara en logistisk kedja från olika lärosalar till studentkammare och bibliotek och till slut till tentamenssal. Nej, det passar mig inte!

De nätbaserade kurserna som jag har läst, och det var kurser i företags- och nationalekonomi, i finansieringsfrågor, i strategi- och affärsutveckling, har varit helt annorlunda, mycket mera praktiskt inriktade.

Emil började ofta sin distansstudiedag med att klargöra vilken uppgift som skulle göras, skaffade sig den nödvändiga teoretiska ramen via litteratur från högskolans Infocenter, Ronnebys stadsbibliotek och Internet, som tillförde nya namn, andra aspekter och angreppsvinklar. Utrustad med nödvändig teoretisk förkunskap, tog han sig sen an sina praktiska uppgifter.

– Jag kunde ju göra allting i egen takt, det ena momentet lite snabbare än det andra, lite mera vikt här, lite mindre där! Jag var mera aktiv och flexibel och kände mig ansvarig för inläringen. Upplägget passade mig mycket bättre. Samtidigt fanns det mer plats för annat, umgänget med vänner till exempel.

Emil beskriver sina erfarenheter gärna i ekonomiska termer. Det är ett välkommet novum.

Han såg mervärdet i ökat eget ansvar, viljan att sätta sig in i problematiken och att förankra teorin. Han lärde sig sen att identifiera, strukturera

Emil Numminen ogillar det traditionella sättet att studera.

och analysera olika praktiska företagsproblem. ”Uppgifterna var alltid baserade på praktiska tillämpningar och stannade inte bara i den rent akademiska världen” förstärker Emil. Till ett stort plus räknar han möjligheten att nå en mängd lärosäten över nätet, att världen blir en skola och att han själv kan diversifiera sin kunskapsinhämtning. Emil menar att detta gynnar såväl den enskilda studenten som den framgenta arbetsgivaren, som får en medarbetare med större bredd och initiativförmåga.

– Man blir van att bena upp problem, att se orsak och verkan och att få en blick för det relevanta. Du utsätter dig för ett större forum, hämtar information från de mest skilda håll, får mera info, borrar djupare och samtidigt bredare. I din kända anonymitet producerar du rapporter, gör kortare

och längre inlägg och har tid att i skrift formulera vad du tänker. Det gagnar ditt kritiska tänkande.

Positiva bieffekter

Om man ser på utbildningen nationalekonomiskt, så är nog Emil säker på att nätbaserade problemorienterade studier har större samhällsnytta. Han pekar även ut bieffekter som inte får underskattas i sammanhanget. I den textbaserade studiemiljön tränar man olika stilar, beroende på om vad, till vem och för vilket ändamål man skriver.

– Man behöver mycket övning för att uttrycka det man verkligen vill uttrycka.

Jag har lärt mig att skriva mera konkret och på ett kortare sätt och att behålla engagemanget, glöden i texten. I den textbaserade kommunikationen går jag oftare in och svarar, tar upp följdfrågor och ger mig egentligen mera tillkänna än i en vanlig muntlig diskussion.

Man växer!

Vi diskuterar om det skulle vara meningsfullt att erbjuda korta skrivarkurser, för att skynda på de stilistiska färdigheterna hos studenterna.

”Jodå, det skulle man nog ha nytta av...nån slags preparandkurs att uttrycka sig i skrift på nätet...” spånar Emil och för över vår språkdiskussion till engelskan, som är det globala nätspråket.

– Studerar man över nätet så får man mycket engelska med i bagaget. Det är bara välkommet.. Ju mer man använder ett språk, ju bättre blir man ju!

Vi är överens om att gymnasiet skulle kunna spela en mera förberedande roll vad gäller muntliga och skriftliga färdigheter i modersmålet och engelskan. Emil har färskna minnen från sin egen gymnasietid och menar, att pedagogiken där inte nämnvärt har förändrats på flera år.

Man borde träna relevanta situationer i tal och skrift, simulera videokonferenser, öva sig att hålla tal, anföranden, göra skriftliga inlägg, skriva rapporter med mera, alltså träna så att övergången till högskolor och universitet blir så harmonisk som möjligt.

Diskussionen om tidsanvändning i nätbaserade kurser återkommer alltid.

Tid är en central fråga för studenten. Så också för Emil. Ekonom som han är, klär han sina tankar om tid i studiesammanhang i ekonomiska termer.

Nyttoeffekten får en extra skarp belysning.

– Det man som student satsar mest på är ju tiden. Och det är en kostnadsfaktor.

Tid måste man väl hushålla med. Det gäller att få utdelning av varje enhet tid och hålla alternativkostnader så låga som möjligt.

I slutet på vår diskussion nämner jag begreppet ”Learning by demand”, som Emil omedelbart är villig att applicera på sina nätbaserade studier.

TID MÅSTE MAN HUSHÅLLA MED

”Det är precis vad det är, nämligen att lära enligt sin egen efterfrågan, sina egna krav” säger en begeistrad Emil. ”Bra uttryck!”

- Har din entusiasm smittat av sig till släkt och vänner?
- Jag har alltid marknadsfört studier över nätet på ett positivt sätt. Förhoppningsvis har man inspirerat någon..
- Flickvännen kanske...?
- Njaa... inte än. På våren börjar hon läsa pedagogik på högskolan i Kristianstad...normalt!?!
- En tidsfråga tills hon börjar på nätet...?
- Förhoppningsvis!

Universitetet i datorn

– 1993 bestämde prestandsdjävulen i mig att återuppta studierna på Tekniska högskolan i Lund och läsa färdigt till civilingenjör. Jag ville inte flytta till Lund utan läsa på distans, med all den teknik som då fanns tillgänglig: telefon, fax, dator, modem. Den enda som faktiskt trodde att det skulle gå var min gamla fysiklärare Bodil Jönsson. Hon hade anat möjligheterna med den nya tekniken och blev egentligen mitt enda stöd inom högskolan. Det blev en extrem pionjärsituation. Att läsa på distans var inte på agendan då.

Jag träffar Peter Anderberg en solig senhöstmorgon i Karlskronas skärgård på ön Hasslö.

Den envise distanspionjären sitter i sin rullstol, kisar mot solen. Jag uppskattar på en gång Peters fördröjningar mellan fråga och svar. Jag blir aldrig road av skarvlösa svar och fångas av eftertankens nödvändiga tystnad.

– Skolan hade redan ett internt mailsystem. Internet började sakteligen komma. Men ingen visste riktigt vad man skulle ha Internet till. Att man skulle kunna ha nytta av det i studier, var det knappast nån som tänkte på. Vad jag minns från den tiden är det manifesta teknikmotståndet. Det var nästan omöjligt att få en lärare att använda e-mail. Det dög helt enkelt inte. Man faxade i stället. Den klassiska rädslan för det okända var sanktionerad.

Som alltid fanns det naturligtvis några enstaka lärare och institutioner som visade intresse.

Peter fick finna sig att läsa många kurser, där lärarna överhuvudtaget vägrade att befatta sig med Internet och e-mail. ”Det blev en förändring, när Netscape började komma, alltså de textbaserade systemen” menar Peter och understryker att efterfrågan och trycket kom underifrån.

– Man började nu inse att en teknisk högskola måste ligga framme trots allt.

Jag satt med en väldig massa teknik omkring mig. Vi testade att använda olika former och konstellationer och på Certec (= avd. inom Institutionen för designvetenskap vid Lunds tekniska högskola) utvecklade vi egna kur-

Peter Anderberg är den envise distanspionjären.

ser och började med hemsidor. Jag var alltså med om nånting som nu alltmer tilldrog sig intresse, och jag var nog under en ganska lång tid det enda levande beviset, att man faktiskt kunde ha allt det här till nånting! Blev populär bland journalister från alla medier!

”Herregud, tänker jag, det var inte så länge sen! Har nog aldrig hört teknisk och pedagogisk historia ur en så ung mun...!” Lite tagen av dessa historiska vingslag frågar jag, hur det sen utvecklade sig med distansstudierna och tekniken.

– Tekniken hjälpte mig bara indirekt. Den drog visserligen med sig utvecklingen, men i mina studier hade jag egentligen

mera nytta av föreläsninganteckningar som någon skrev, faxade eller postade åt mig. Man började också filma vissa föreläsningar. Det blev ju vansinnigt dåligt. Föreläsningar som ges för studenter på plats är också gjorda för att upplevas på plats.

Detta är mycket viktigt att komma ihåg, när det gäller nätburna studier. När man byter medium och kanal, blir det något alldeles annat. Grundläggande teorier om lärande och pedagogik gäller fortfarande, men handgreppen kan bli alldeles annorlunda. Den kanal jag använde på distans stämde helt enkelt inte överens med den som fanns på plats vid skolan. Därför fungerade det egentligen inte som distansstudier.

När den nätbaserade tekniken började nästla in sig i motståndarnas medvetenhet och Peter pedagogiskt bara kunde se sekundära effekter, så framstår dessa skeenden ändå centralt viktiga för honom. Skolan stödde honom. Han slapp åka till Lund och läste sina kurser i snabb takt och upplevde att han började ”bottna” i sitt handikapp. Med en nyförvärvad styrka vågade han nu ge sig ut. Han reste till Kalifornien och läste sitt sista år på civilingenjörsutbildningen på Santa Clara University. Det varma klimatet var bra för hans kropp. Internetanvändningen hade kommit mycket längre i USA. Peter upplevde hur Internet lät hans kommunikationsmöjligheter växa och hans handikapp minska.

Oberoende av den fysiska miljön

– Sakta men säkert sänkte jag mitt initialmotstånd. Okända miljöer är alltid farliga för den som är beroende av att miljön är tillgänglig. Men tack vare Internet, så kunde jag leva mig in i, absorbera och lära känna det okända, som då naturligtvis blev mycket mindre farligt. Jag hade kartor

över området där jag skulle bo, kunde kolla var skolan var och till slut kände jag nog varenda hemsida i omgivningen runt San José och San Francisco. Jag vande mig att använda den virtuella miljön på många sätt.

Peter återkom till Sverige med nyvunnet självförtroende. Examen blev klar sommaren -97. Augusti samma år blev han forskarstudent, det vill säga doktorand i "IT och lärande" på Certec. Hans tjänst finansieras av KK-stiftelsen.

Den nionde augusti skrev han och hans forskarhandledare Bodil Jönsson i en gemensam debattartikel i Dagens Nyheter med titeln "USA överlägset Sverige":

Så över till det nyaste nya. I USA antog man 1996 en ny telekommunikationslag vars tillämplighet för närvarande stadfästes via prejudikat. I § 255 stadgas att telekommunikationsutrustning och tjänster skall vara tillgängliga och möjliga att använda för individer med handikapp, förutsatt att detta är "readily achievable".

Det betyder att de skall vara "enkla att uppnå och möjliga att utföra utan stor svårighet eller kostnad" (ur ADA).

En tvingande lagstiftning som i USA har Sverige fortfarande inte. Förändringen här drivs fram av initiativrika individer som Peter Anderberg, vars röst allt oftare hörs, bland annat 1999, då han publicerade sin licentiatavhandling med titeln "Internetlärande för alla – Om insatser för de första fullvärdiga studiemöjligheterna för människor med funktionshinder".

När jag denna höstmorgon 2001 samtalar med Peter, är han snart färdig med sin doktorsavhandling, som försöker "dels identifiera och beskriva faktorer som skapar gemenskaper i nätbaserat lärande dels hur människor med funktionshinder använder och fungerar i virtuella gemenskaper".

– Jag läser och jobbar nu nästan uteslutande på distans och har gjort mig oberoende av den fysiska miljön i ganska hög utsträckning. Är här på Hasslö på sommarhalvåret, sen sticker hela familjen till Teneriffa, där vi har en lägenhet.

En god vän och jag har startat ett Internetcenter på Teneriffa. Det finns många som jag, som på grund av sin sjukdom inte tål kyla. Vi kan jobba därifrån i virtuella miljöer, från ett fysiskt kontor.

Som doktorand har Peter även en viss undervisningsskyldighet. All sin undervisning sköter han över nätet. Det spelar ingen roll varifrån, från Hasslö eller från Teneriffa..

Peter berättar vidare att han på grund av sin muskelsjukdom har svårt att slå upp i böcker och därför nästan uteslutande nyttjar Internet för att komma in i basmaterialet, vetenskapliga magasin med mera och att han i princip läser alla dokument direkt från skärmen. Han flyttar sig bekvämt mel-

lan alla lager och har efter alla dessa år stor erfarenhet att söka, ett kunskapsområde som hans professor och handledare Bodil Jönsson kallar i avsaknad av nånting bättre för ”sökologi”.

– Det finns många som har den uppfattningen att man inför datorn är låst och fast.

Jag ser det precis tvärtom. Att vara oberoende av den fysiska miljön är för många människor med funktionshinder den stora frihetsgraden, det stora extra.

Ju längre vårt samtal skrider, ju mer blir jag övertygad, att det som Peter berättar med anknytning till människor med funktionshinder egentligen låter sig appliceras på vilken person som helst, som vill göra nätet till sin virtuella studiemiljö.

Nätet ”nivellerar” säger Peter och han menar inte ”likrikta” utan ”utjämna till en nivå”.

Nätet upptäcker inte rullstolen, hör inte stamningen, vet inte om autistiska problem, uppfattar inte dövheten. Nätet är helt enkelt förbehållslöst öppet. Ett forum att umgås i den kanske hittills mest jämlika formen...?

Animerat av vår diskussion om mångas tro att nätet isolerar, binder på plats, gör användaren osocial, konstruerar jag en liten fiktiv dialog mellan Peter och mig, som kunde ha ägt rum:

P: Klart att jag också träffar folk IRL!

D: Förlåt? Var nånstans?

P: In Real Life!

D: Jaha, vi har alltså just nu ett IRL-möte...?

P: Eller F2F – möte!

D: Och det betyder...?

P: Face to Face!

Den fiktiva scenen kräver här vårt självvironiska skratt.

En miljö där 1000 blommor kan blomma

Bron från fastlandet till Hasslö har fört mig till ett sofistikerat nät- och Internetkunnande. Jag känner att mina journalistiska verktyg måste slipas och riktas om och initierar ett rollspel, där jag är den tämligen campusorienterade högskolerektorn som även vill satsa på distanskurser. Han behöver kvalificerad rådgivning från användarhåll, ställer raka frågor och är intresserad av fakta. Då är Peter helt enkelt Peter, inte ägare av den vise stenen utan av kunskaper, värda att förmedla:

Rektor Ja, som sagt: Jag är fast besluten att även erbjuda distanskurser på vår högskola. Jag har naturligtvis insett, att det kräver mycket av oss...

Peter Menar du med distanskurser nätbaserade kurser?

Rektor Ja, just det...

Peter Ja, då tror jag tror att det är viktigt, att du från allra första början ska tro på den virtuella miljön, ha tillit till den.

Det får inte bli bara nåt "i stället för". Det gäller att satsa fullt ut. Man får inte fega, det vill säga bygga in en mängd fysiska nödutgångar och därmed skapa halvmesyrrer!

Rektor Kurserna skall alltså helt designas för nätet?

Peter Ja, det är min uppfattning! De flesta virtuella miljöerna av i dag är textbaserade. Vill du att dina studenter och lärare ska befinna sig i dom miljöerna, i den arenan, så måste du från början se till, att det är den arenan som gäller. Här skall det läsas, kommuniceras utan fysiska kontakter. Det är ju här du bygger ditt lärande rum.

Rektor Och de sociala kontakterna då...?

Peter Jag är övertygad att man måste bygga in det sociala, annars funkade det inte. Man kan inte bygga den virtuella miljön strikt innehållsrelaterat. Man måste se till att bygga upp virtuella gemenskaper, en rik miljö på en plattform som säkerställer att allting verkligen sker på den. Finns inte den sociala dimensionen väl utvecklad, så är det nog ingen som vill vara i dessa miljöer. Men det är viktigt att man utgår från studenten. Man skall inte heller i alla sammanhang vara bunden till sociala gemenskaper om man inte vill.

Det ska bli en miljö där 1000 blommor kan blomma, tycker jag!

Rektor Vad kräver du av lärarna?

Peter Jag skulle vilja vända på frågan och säga "Vad krävs det av Dig som rektor att övertyga dina lärare att det finns mening med det här systemet?"

Det finns i dag mycket forskning hur man bygger goda virtuella studiemiljöer.

Många tror att man alltid måste uppfinna hjulet en gång till. Men så är det inte!

Sen är det nog så att vissa människor av olika orsaker inte funkade i dom miljöerna. Välj ut bara dom lärarna, som tycker att det ska bli roligt att jobba i den här miljön och att det faktiskt är motiverat. Satsa på frivillighet!

Satsa på lärandets lust även hos lärarna!

- Rektor Satsa på internutbildning?
Peter Varför inte! Entusiasm och utbildning är en bra kombination.
Du måste ju också veta att allting blir extremt tydligt i de textbaserade miljöerna. Dålig undervisning, dålig struktur blir ännu sämre på nätet.
Det gäller att skapa kvalitet från början. Rakt igenom.
Inte minst vad gäller kommunikationen lärare/student. Det uppstår mycket mera irritation om till exempel en lärare inte håller vad han har lovat, inte är tillgänglig på avtalad tid, inte ger snabb respons om det är avtalat...
- Rektor Ämnen då? Passar det för allt?
Peter Allt passar säkert inte för nätet. Men mycket!
Och då tror jag att man måste titta mera på hur man bygger de goda lärmiljöerna, vad det är som gör att en kurs är värd att läsa...?
Ämnet och kursdesignen är starkt relaterade till varandra.
Det är till exempel två helt olika saker att läsa matte eller sociologi.
Du borde kanske titta först på vilka lärare du har.
Bra kurser bärs av enskilda människor, av goda lärare som kan ämnet och kan lära ut det. Det ämnesdidaktiska är jätteviktigt...ge dessa lärare verktyg och kunnande, att överföra det dom redan kan till en fruktsam virtuell miljö!
- Rektor Då är vi inne på den nödvändiga tekniken...
Peter Jo, och den ska vara så effektiv, så enkel och så transparent som möjligt.
Den plattform som man väljer måste vara lätt att använda.
Det måste vara extremt tydligt hur lärarna är närvarande, hur man kommunicerar, hur lärarna är med att bygga den sociala kontexten, där allt lärande skall ske.
Det är viktigt att största delen av kommunikationen äger rum i konferenssystemet, i forat. Sker mycket över e-post, så förlorar man nog den pedagogiska vinsten.
- Rektor Någon speciell plattform du föredrar?
Peter Plattformen skall ju innehålla ett bra fungerande konferenssystem. Den arenan måste vara enkel och tydlig. First Class är inte dålig. Personligen föredrar jag Webboard. Den har vi på Certec och den fungerar utmärkt.
- Rektor Och studenterna då..?
Peter Du attraherar ju egentligen många fler. Har du klart identifi-

erat intresset för ämnet, så hittar du säkert de geografiskt utspridda studenterna, som vill läsa över nätet från dom orter där dom vill eller måste vara.

Sen är det ju så att studenter som läser över nätet ofta är så pass mogna, att dom själva kan ge sig en struktur i sitt lärande. Ansvaret ligger i hög utsträckning hos studenten, vars viktigaste kunskap blir: hur man läser.

Rektor
Peter

Några tumregler eller bättre sagt generella tips...?

Nej...Det är nog så som med allt annat lärande: det är innehålls- och strukturrelaterat. Men en sak är väldigt viktig:

Man måste nog skapa respekt för systemet, och det förutsätter att systemet är respektingivande.

Ett råd kan ju vara: Satsa bara på det som din högskola är bra på. Konkurrera inte med andra som kan genomföra kursen minst lika bra.

Rektor
Peter

Ekonomi då?

Jag tror att ingen har någonsin sparat pengar på en distanskurs.

Det krävs mycket arbete om nätbaserade kurser ska bli bra.

Du kan inte förvänta dig att några entusiastiska lärare ska utföra sitt nätpedagogiska arbete på fritiden.

Rektor
Peter

Och till sist: internationella aspekter...?

Jag har den uppfattningen att det är många och ganska starka barriärer kvar, och det i form av språket. Mycket sker ju på engelska som överbryggande kommunikationsspråk. Många användare som inte har engelska som modersmål förlorar sin intellektuella färg, sin tankeapparat.

Och franska, tyska, spanska syns ju inte på nätet. Det är en stor brist!

Det är nog långt kvar tills engelskan blir ett världsspråk på lika villkor.

Men, nätet öppnar möjligheter att ge sig ut och göra virtuella besök hos många av världens universitet. Dom smälter på nåt sätt samman till ett stort internationellt nätuniversitet, där alla kan botanisera.

Ett universitet för alla.

Rektor
Peter

Ett universitet i våra datorer.

Jo, precis: universitetet i datorn.

Jag ser oändligheten

Vägen ut till lasarettet. En av landets många nya rondeller. Mitt i den en utrangerad fyr, prydnad och symbol i Vänern-hamnstaden Mariestad.

När jag fotograferar gymnasieläraren Astrid Ottosson stående bredvid fyren etablerar kameran ett samband.

Astrid Ottosson läser en 40 poängs distanskurs i psykologi. Då hela kursen är nätbaserad, använder hon dagligen digitala navigationssystem, nyttjar de elektroniska signaler som hjälper henne att angöra sin studieort Borås och läraren, docent Peter Appel. Därifrån får hon vägledning i för henne obekanta vatten. Därifrån lotsas hon vidare från fyr till fyr, från upplysning till upplysning. Ingen fart i blindo. Destination kunskap.

Högskolan i Borås beskriver kursen så här:

Psykologi, 1-20 p
IT/Distans.

Till övervägande del är studiematerialet på engelska. I studiematerialet ingår en CD-ROM-skiva. Delar av studiearbetet sker dessutom via e-post och WWW plattformen Luvit, varför grundläggande IT-kompetens krävs också för hantering av e-post och Web-sajter. För genomförandet av kursen krävs tillgång till dator med ljudkort, modem och CD-ROM-läsare samt en Internet-uppkoppling. Kursen ges som både hel- och halvfart. Inga sammankomster ingår i kursen.

– När jag såg det här, ringde jag direkt till läraren Peter Appel. Jag ville ha formell kompetens och full behörighet att undervisa i psykologi. Efter mina studier till barnvårdslärare vid Umeå universitet har jag läst säkert mer än 60 universitetspoäng i en rad ämnen och dessutom vidareutbildat mig via en mängd olika kurser.

Kan mycket – fast lite om allting. Nu kände jag verkligen ett behov att låta ett ämne stå i centrum, att fördjupa mig.

Den detaljerade beskrivningen av kursens kommunikationstekniska ut-

Astrid Ottosson vill kunna kombinera familj, yrke och psykologistudier.

formning var viktig för Astrids beslut att skriva in sig i Borås. Hon har många års erfarenhet med datorer, är van att söka över nätet, har och nyttjar dator på jobbet och i hemmet och har även arbetat med marknadsföring och information om utbildningar inom Landstinget. Internet var ett centralt redskap. Samtalet med sin kommande lärare bekräftade att kursen verkligen var helt nätbaserad och att inga sammankomster, det vill säga resor till Borås var nödvändiga.

– Nej, det blir för jobbigt att resa ifrån familjen. Jag har tre mycket aktiva barn – 7, 13 och 15 år – en man som jobbar som grafiker på ett tryckeri, ett hus på landet och ett par husdjur.

Rationell resursplanering

Barnen spelar fotboll och Astrid är som supporteramma fullt engagerad.

Med sina fyllda 45 år är hon varse att livet har väldigt många meningsfullheter.

Psykologikursen som den var beskriven passade henne väldigt väl. Den var tillräckligt flexibel för att matcha hennes nuvarande livssituation, som hon så entusiastiskt bejakar.

Men det är inte bara familjesituationen, som Astrid åberopar som motiv för val av denna distanskurs. Möjligheten att läsa på djupet igen, gav henne också möjligheten att bryta ett socialt mönster, en yrkessituation som hon efter många yrkesår kände alltför väl till.

På grund av sitt engagemang i skolan, hemmet, i sällskaps- och kulturlivet är hon inte intresserad, att via studier odla nya sociala kontakter, att igångsätta nya gruppdynamiska processer.

Astrid betonar att hon helt enkelt bedriver rationell energi- och resursplanering för att erhålla kompetens och behörighet att undervisa i psykologi.

Hennes sociala liv utanför studierna ser hon som ett nödvändigt fundament för distansstudier.

En känslomässig koppling till högskolan känner hon inte. För henne spelar det egentligen ingen roll vem som anordnar kursen. Med dagens teknik skulle den ju kunna komma från vilken ort som helst i världen. Annat var det när hon var ung student vid Umeå universitet. Då var studiekamraterna, gruppen, socialiseringen viktiga. Hon hade 100 mil till hemorten. Ingen chans att resa hem över helgerna.

– Det var ett otroligt student- och kulturliv i Umeå.

Åren där präglade mina tankar och värderingar oerhört mycket. Jag formades tillsammans med andra. Nej, jag skulle inte ha velat studera på distans när jag var ung.

Som ung behöver man direktkontakt, möten, närhet, kommunikation.

För distansstudier krävs, tror jag, en längre livserfarenhet och en klar målmedvetenhet, en slags metakognition, där den egna kunskapen tillsammans med den nya genererar ytterligare ny kunskap. Denna metakognitiva förmågan har man inte förrän man har fått en egen kunskapsbas. Om inte människan ser det mångfacetterade omkring sig, så blir det, tror jag, svårt att läsa på distans.

Snabb feedback viktig

I vårt fortsatta samtal i ett av Marieholmskolans lärarum berättar Astrid konkret om sin distanskurs. Ett år har gått nu. Lärarens röst har hon hört två gånger. Hon har aldrig träffat Peter Appel, som ansvarar för kursen. Via en webb-bild vet hon hur han ser ut.

Ett personligt möte i början hade kanske varit bra, tycker hon. Det tog lite tid att lära känna sin lärare, att erfara, vad man kunde säga och inte, att hitta balansen i kommunikationen.

Tekniskt var det undermåligt i början. Snabbt insåg man begränsningar med hot-mail och etablerade ett mera avancerat kommunikationssystem, LUVIT Education Center 3.1, som har fungerat bra.

Astrid har svårt för chat. Motivationen för gruppdynamiken fattas. Hennes höga krav på sitt skrivna språk är ytterligare ett kommunikationshinder.

”I början av en distanskurs är god och strukturell handledning viktig” menar Astrid.

Under en period av kursen fungerade inte handledningen. En handledare som inte har varit engagerad från början gjorde ett inhopp – och ett snabbt avhopp. Responsten stämde inte och kursen kom i obalans.

– Peter skapar struktur. Utan den skulle jag inte kunna gå vidare. Han klargör målet och beskriver vägen att uppnå det med hjälp av litteraturen. Han utvecklar strukturen hela tiden. Den har utvecklats enormt under det gångna året. Peter är bra att svara på frågor. Läger jag ut en fråga, så har jag svaret på mindre än en halv dag, ja ibland ännu snabbare. Snabb feedback är det viktigaste. Då vet man att läraren är engagerad. Det skulle stagnera, om svaren inte kom snabbt.

När Astrid har loggat in på Luvit, ser hon på en gång om fler är inloggade. Då kan hon ta kontakt direkt. Peter Appel är ofta inne, samt några kursdeltagare, vars namn flitigt återkommer. Hon kan då skicka snabbmeddelanden eller inbjuda till chat.

Luvit erbjuder även mail, med möjlighet att bifoga filer. Astrid använder sig ofta av länkar som är utlagda i Luvit. Är hon ute och surfar och någon vill ha kontakt, så ser hon det direkt.

Första tenta över nätet

Astrid är glad över sina rika datorkunskaper. De sitter i ryggmärgen hos henne.

Hon är uppkopplad i skolan och i hemmet. Fast hemma via ett långsamt modem. Där har hon redan ”förbrukat” 5 stycken. Hon bor på landet, längst ute vid sista telefonstolpe. ”Blixten har gjort sitt. Slarv från min sida, naturligtvis! Och sen en gång om året gräver bonden sönder ledningen. Jag påpekade för Telia, att lägga ledningarna djupare, men ingen bryr sig.

”Man fortsätter att pilla med tåtarna” berättar Astrid lätt ironiskt.

Astrid läser i snitt 7 timmar i veckan. ”Därtill ska läggas tid för tanke och bearbetning som inte kan räknas i timmar och minuter” understryker hon. I skolan har hon ordnat lektionsfria måndagseftermiddagar, då hon sitter i lärarrummet vid datorn. Hon störs inte av sina kollegor. ”Jag hör dom inte ens, så intensivt är det!” säger hon.

Hon tar bilen till och från jobbet. I dessa 40 minuters rullande ensamhet kan hon tänka efter, och oftast föds idéer och uppslag, som för henne vidare i hennes studier.

Litteraturen läser hon för det mesta hemma, oftast liggande på soffan. ”Jag har inget särskilt arbetsrum, störs inte av liv omkring mig... jag har struktur i all min ostruktur!” skrattar hon. När hon skall skicka in uppgifter eller ska tenta över nätet, då kräver hon att familjen håller sig tyst. I extremfall kan hon fly till en liten bod på tomten. Då jobbar hon via en laptop.

Efter terminens nättenta skrev hon ner sina tankar och känslor. Ett sprudlande litet dokument:

Ostbågar och kyld Pepsi-Cola för att om möjligt köpa barnens ”tystnad”, dvs. så låg ljudnivå som möjligt. Någon mer vuxen finns inte i huset då barnens far arbetar under kvällen. Lika bra det kanske. Det kan i detta sammanhang ibland vara störande med vettiga och välbalanserade kommentarer om att huset faktiskt har fem mänskliga inneboende plus ett par husdjur och att allt kanske inte kan koncentreras runt en persons aktivitet i fyra timmars tid.

Logiskt, men irriterande inlägg. /.../

Kastar mig över sista beräkningar. Jävlar vad siffror! Hinner inte mer än ställa upp tabellen. Måste skicka in före 22.00, så jag inte bommar första delen också. Mailar in det resultatet, jag lyckats åstadkomma.

TV-n visar ett ljudlöst Cartoon Network. 7-åringen ligger utslagen, sovande med hörlurar och kläderna på /.../

Går ut på altanen utrustad med ett glas Martini och en cigarett. JAG – som anses vara en frisksportare och ytterst återhållsam. Vad håller jag på med?! /.../

Imorgon ska jag baka födelsedagstårta. Fyller 45 år. Har just kört en tenta för första gången i mitt liv. /.../

Livet är fullt av nya erfarenheter. Detta var en!

I början av kursen anordnades tentamen i ett bibliotek.

”Den tentamensformen tyckte jag mycket bättre om. Det var inte så stressigt.

Där satt man inlåst, ensam och ändå inte ensam. Vänliga människor var omkring en!” minns Astrid lite vemodigt.

Språk, länkar och portaler

All litteratur är på engelska. Astrid har gjort erfarenheten att det är en intensivare bearbetningsprocess när man läser på ett främmande språk.

”Allting fastnar snabbare, det är bara så!” strålar hon.

Vi reflekterar över hennes textbaserade lärande. Hon använder sig av ett vårdat talspråk, men märker att hon kan spetsa till sitt språk, blanda in språkliga spetsfundigheter, som hon inte har tid att utveckla, när hon sam-talar direkt. ”När jag formulerar mig på pränt, så är det desto viktigare, att jag är tydlig!” förklarar Astrid. ”Det finns ju mera tid för eftertanke.”

Astrid läser egentligen ogärna direkt från skärmen. Vi diskuterar grafisk skärmdesign och layout och är överens att skärmtexterna är föga läsvänli-ga och att det finns oändligt mycket att förbättra och att en förändring är ett måste.

Hon kopierar inkommande dokument, klistrar in dom i Word och trycker ut dom. Det taktila, analoga är viktigt för henne. Samtidigt är det en säker-hetsfaktor.

Astrid vågar sig gärna ut på cyberutflykter. Nyfikenheten driver henne.

Hon spårar ofta upp intressanta länkar, nya portaler som åter fortsätter till andra.

”Det värsta är att jag ser oändligheten!” utbrister hon glatt.

– Jag kan sitta här i skolan eller hemma framför datorn och plötsligen ropar jag bara: Vet ni var jag är nånstans!? Och då kan jag vara på andra si-dan Atlanten. Där sitter åter en ny portal och jag får tillgång till nytt mate-rial, nya intressanta forskningsfynd som finns just nu, just här, långt borta och så nära! Man har tillgång till kunskap. Att vara ihopkopplad med ett annat universitet och få tillgång till konkreta namn och adresser... ja, det är oerhört spännande.

Det är en mäktig känsla. Ibland tar det tid. Man kan drunkna.

Sen finns det ju även mycket av skiftande kvalitet. Det är som att ha en blandning av ”Se och Hör” och ”Illustrerad vetenskap” framför sig.

Även som campusstudent skulle jag söka ut mig via nätet.

Positivt facit och lite Kafka

I slutet av vårt samtal framhåller Astrid vikten att ha släkt och vänner med vilka hon kan snacka av och dela med sig. Hon har två systrar som är lära-re och väninnor som jobbar i olika skolformer. ”Det blir mycket spännan-de diskussioner, ett riktigt utbyte!” poängterar hon.

Av en tidigare bibliotekarie på skolan får hon många värdefulla tips. Det gäller vetenskapliga artiklar, facklitteratur och handledning i avancerad sökning.

Astrid tror att fler och fler kommer att läsa på distans. Hon ser det redan på gymnasienivå.

Hon känner sig ändå kluven. ”Man kanske passar in folk i ett system som inte alls passar dom som individer. Det handlar ju också om att spara pengar. Samhället ser billigare alternativ, kan spara på lärartjänster” menar hon.

Astrid har hittills övervägande positiva erfarenheter av sin första distanskurs.

Kursdesignen, strukturen håller nu. Kommunikationsplattformen funkar. Nivån är bra. Läraren har satt ribban högt. Det är också bra. Hon är glad över att det inte finns föreläsningar, späckade med kunskaper och fakta, som hon själv kan erövra.

”Om det fattas nåt ...? Jo, kanske en utvärdering. Ja just det. Vi har inte haft en enda utvärdering...!”

”Nåt annat?” frågar jag. Astrid tänker efter. ”Kanske skulle man kunna bilda självstyrande studiegrupper, undergrupper så att säga! Men, det vill jag ju egentligen inte!” avslutar hon skrattande och självironiskt.

Astrid navigerar helst själv, fast inte utan de orienterande blinksignalerna från fyrmästaren, docenten Peter Appel från Högskolan i Borås.

När Astrid och jag skiljs åt och jag sitter i bilen på väg till Göteborg och sorterar mina intryck, tränger sig Franz Kafkas text ”Inför lagen” fram:

En man från landet söker upp lagen. Vid lagens port finns en sträng väktare som förbjuder inträde. Han beskriver att det finns flera inre portar och flera väktare, den ene grymmare än den andre. Mannen blir förskräckt, sätter sig framför porten och väntar på chansen att komma in. Han besticker väktaren, men kommer ändå inte in. Mannen blir äldre och äldre. Hans krafter avtar. Nästan blind och svag frågar han väktaren, varför denne aldrig lät honom komma in. Väktaren närmar sig mannens öra och säger, att porten enbart var bestämd för honom och att han nu låser den.

Men Astrid låter sig inte hejdas, öppnar orädd portal för portal, letar fram sin väg och ser oändligheten.

Sagan om Gruppen

Det var en gång en handfull vuxna människor som i slutet på förra milleniet av olika anledningar bestämde sig att bli lärare. De kom från Gotland, Västervik, Oskarshamn, Hultsfred och Vimmerby. Alla hade antingen genom tidningsannonser eller andra informationskanaler erfarit att Högskolan i Gävle (HIG) skulle anordna en 1–7-läraryrkesutbildning på distans. Med tindrande ögon läste dessa vuxna att det skulle bara förekomma några få möten i Gävle och att mycket av undervisningen skulle ske över nätet och via telebilsändringar till ett studiecentrum i Västervik. Alla blev väldigt glada att inte behöva resa så mycket.

Västervik var ju relativt nära, bortsett för mannen från Romakloster på Gotland, polacken Maciek Onoszko, sexbarnspappan, akademikern från Gdansk, livskonstnären, optimisten, möjliggöraren. Alla skrev förväntansfullt in sig på HIG. Nu skulle ett nytt avsnitt i redan spännande liv börja:

Västerviksgruppen har kämpat hårt för att bli lärare.

– för Ulla Falk från Vimmerby: Trebarnsmamma, fil.kand. i arkeologi och etnologi, utbildad projektledare, föräldrarna: från Tyskland, båda läkare, man: datachef.

– för Karin Mejerfalk från Hultsfred: Trebarnsmamma, tidigare utbildad till maskinarbetare, jobbat som snabblab-kopist, läste gymnasiebetyg på en folkhögskola, man: doktorerad astronom.

– för Anneli Henriksson från Oskarshamn: Tvåbarnsmamma, utbildad sömmerska, landstingspolitiker, läste gymnasiebetyg på Komvux, sambo: jobbar i kärnkraftverk.

– för Peter Lilliu från Tyresö: Trebarnsfar, snickare, försäljare, elevassistent, pappan från Italien, hustru: handläggare på kommunen.

Till jul 2001 skulle de bli färdiga lärare. En svindlande tanke! I januari 2002 skulle de för första gången göra upprop i en skola, som skulle välkomna dem som de dyrgrisar de då är: ordinarie lärare. Nu skulle de kunna trygga sin tillvaro, se lugnare på framtiden och förverkliga några världsliga önskemål, skörda helt enkelt frukterna av sina studieambitioner.

Det finns mycket i livet som syns, mycket som inte syns och mycket som döljs för att inte synas. Höstterminen -98 ska snart börja. 33 studenter har antagits till distanskursen att bli 1–7-lärare.

”Våra Västervikare”, som vår historia i fortsättningen ska handla om, hade den längsta vägen till sin högskola. De andra hade betydligt närmare till sin kunskapsort. Alla var säkert övertygade att deras lärarutbildning var planerad till minsta detalj och att en välavvägd distanspedagogik skulle leda dem till den professionalism, som läraryrket krävde. Med förtroende blickade de mot terminsstarten.

Vad dessa studenter emellertid inte visste och aldrig kunnat ana var att HIG just vid den tiden kämpade med stora organisationssvårigheter till följd av snabbt genomförda omstruktureringar och diffusa sektoriseringar inom lärarutbildningen. Helhetssynen och överblicken försvann. Ansvarsprofilen blev konturlös. Avtal med studiecentra var ännu inte gjorda, förberedelser för telebilsändningar och nätbaserad kunskapsförmedling var så gott som obefintliga. Diskrepansen mellan den yttre och inre verkligheten var total, ett faktum som några engagerade lärare med fasa insåg och med skärpa informerade om.

Men den tröga administrativa formalprocessen lät sig trots skarpa varningsord inte förvandlas till nödvändigt direktverkande handlingskraft.

Så reste våra västervikare som förväntansfulla distansstudenter till ”sin högskola” för ett introduktionsmöte. Maciek från Romakloster färdades över hav och landsvägar och kom efter många besvärliga timmar till Gävle. Det var sent på kvällen. I bagaget hade alla sin framtidstro, sitt förtroende, sina familjära och finansiella planeringar och illusionen att ytterst sällan behöva göra om denna resa.

Västerviksgruppen hade den oerhörda turen att just deras terminsansvarige lärare var den mest insatta och även den mest stridbara i den uppkomna situationen. Han hade engagemang som brynja, empati som svärd, fantasi som spjut och narrativ glädje som avväpnande gest. Det var han och två andra modiga lärare som räddade fästningen HIG från ett oerhört nederlag.

Västerviksgruppen reste hem igen, besviken på sin högskola men begestrad av sin lärare, som band gruppen till sig med det spännande projektet ”Kultur- och naturhistoriskt nedslag”, ett distansprojekt, som satte de enskilda studenterna i en glädjebetonande arbetsprocess.

Gruppen bestämde sig för ett vikingatida projekt med anknytning till den gotländska församlingen Fröjel. Maciek Onozko från Gotland grävde där han redan var och Ulla Falke, som har en fil. kand. i arkeologi, blev reseledare till den tid på Gotland, där vikingarna sakteligen kristnades. Efter cirka 5 veckors intensivt arbete, under vilket gruppen växte sig allt starkare, framfördes det dramatiserade resultatet i Gävle, varvid Gotlandsdrickan generöst utskänktes. Succé för Västerviksgruppen. Succé för de engagerade lärarna.

Tunga moln hopade sig över gruppen och iskalla vindar svepte ner från HIG-håll. Kursledningen ville helt enkelt inte tumma på kraven på täta visningar i Gävle.

Att åka i skytteltrafik till högskolan var otänkbart på grund av det långa avståndet, det stora bortfallet av värdefull studietid och av ekonomiska skäl. Gruppmedlemmarna sökte sig ju just till distansformen, för att slippa de dyra ständiga resorna till högskoleorten.

Västervik kommuns högskolecentrum ”Futurum”, som hade lockat till sig studenterna efter vittgående löften från HIG, stödde nu gruppen med resebidrag och var – tack vare sin entusiastiska ledare – ankare för gruppen.

Ju mindre HIG var tillmötesgående, och ju mera Västervik gjorde, desto starkare växte gruppen ihop. Den tog initiativet i egna händer, intensifierade kommunikationen via telefon och privata e-mail. När den fick tillgång till en provisorisk nätplattform, nyttjades den till fullo i en kollektiv läroprocess. De stora svårigheterna födde de stora möjligheterna.

Gruppen hade hittat sin arbetsform i sitt eget nätverk. Varje medlems bakgrund, kunskap och färdighet förädlades till en tillgång.

Vi skriver ett nytt årtusende. Vår Västervikgrupp beträder det nya millenniet med självförtroende och obruten kamplust. Den initiativrike Maciek från Gotland, som gillar lösa problem, ordnade själv telebilsändringar från Gotland till Västervik och reducerade därmed sitt resande avsevärt. HIG började nu också sända några föreläsningar över telebild. Möten i Gävle reducerades till ytterst få. Ett besöktes av rektorn, som beklagade situationen och lovade bättring. Efter fyra terminer anställdes en distans-

samordnare och studierna började få lite fastare struktur, trots många lärares bristande erfarenhet i distansundervisning. Västerviks högskolecentrums stödjande roll avtog i takt med gruppens dynamiska självfinning.

Med arbetsprincipen ”en för alla, alla för en” tillkämpade sig gruppmedlemmarna goda studieresultat, och när sista året plattformen *Blackboard* introducerades och några lärare blev lite lediga i sina digitala kläder, ja då liknade studierna nästan en distanskurs.

Sagan om Västerviksgruppen har kommit till ett lyckligt slut. Så ska det vara i sagor!

I början på 2002 är gruppmedlemmarna behöriga 1–7-lärare. Det var en lång resa till ett nytt yrke, kantad med stygga hinder som krävde mod, list och civilkurage. När svårigheterna var som störst var gruppen som bäst!

Nu kommer alla att leva ett lyckligt och långt lärarliv med outsläckliga minnen, som de då och då berättar för barn och vuxna, så att vi alla kan lära oss vad fem enskilda människor kan åstadkomma, när de håller ihop:

Ulla Falke:

Det var besvärligt i början! Ingenting var förberett och det förbättrades inte under en lång tid.

Gruppen gav kraft, trygghet och gemenskap. Alla var vi olika och det gav styrka.

Jag fick utrymme och möjlighet att utveckla min flexibilitet och uppfinningsrikedom.

Vi lärde oss själva att söka kunskap. Det var av stort värde och präglade min syn på lärandet.

Hade tidigare läst i Lund och där var det ofta bara fråga om faktaplugg med efterföljande tentamen. Nu har jag en grund att stå på inför det praktiska läraryrket.

Karin Mejerfalk:

Jag anpassade mig mera till rådande situationer.

Jag trivdes i Gävle. Det var ändå en trevlig högskola. Arbetet i gruppen har lärt mig att man klarar av mera än vad man tror. Hade ingen dator hemma med internetanslutning. Så jag fick åka till biblioteket och skicka e-post därifrån.

Snart är man lärare. Hade aldrig trott att jag skulle bli det! Skoltröttheten förföljde mig nästan hela livet. Det blir en stor förändring! De första lönerna hjälper nog till att äntligen få det varmt i huset!

Anneli Henriksson:

Det fanns ju ingen kommunikation bland de ansvariga i Gävle.

Hade vi inte mött vår engagerade terminsansvarige lärare, så hade jag nog gett upp.

Vi var tvungna att bevaka våra rättigheter och intressen.

Jag tror, vi lärt oss oerhört mycket när vi blev så sammansvetsade..

Vi växte allihopa i gruppen genom att vi lät alla växa. Jag bjöd på mig själv och vågade stå för det jag sa. Vår gruppdynamik är nog en bra förbättring för skolans sätt att arbeta i arbetslag. Överlag var det bra lärare, särskilt i matte och NO.

Peter Lilliu:

Högskolan var ju helt ostrukturerad i början.

I mångt och mycket var ljuspunkterna högskolecentret i Västervik och vår grupp.

Klart vi hade slitningar ibland. Men vi löste dom och under resans gång märkte vi, att det hela tiden hände nya saker med oss, processer i vårt tänkande.

Högskolan i Gävle lyssnade sen en hel del på oss.

Jag gillar nog ändå Gävle. Egentligen en fin högskola med fräscha lokaler och ett bra läge.

Om jag vet att en kurs verkligen blir en riktig distanskurs, då kan jag tänka mig Gävle igen.

Maciek Onozko:

Distans var den enda möjligheten för mig. Vi har sex barn och min fru och jag hade bestämt oss att även vår yngsta dotter inte skulle växa upp på dagis.

När högskolan försummade oss, utvecklade vår grupp en "cyber-dynamik".

Vi organiserade oss bättre än andra grupper och presterade nog också mera.

Mig passade det hela ändå bra. Jag gillar att lösa problem.

Har nu inga bad feelings!

Jag har alltid åkt färja, bil och tåg till Västervik och Gävle.

Efter avslutad examen skulle jag vara lite lyxig och flög hem till Gotland.

SAGAN OM GRUPPEN

Där togs jag emot av min 18-åriga dotter med en stor skylt, som hon hade ritat:

”För Gävligt! Grattis!”

Nån passagerare påpekade att det var felstavat. Men jag sa, att det inte var det!

